

Garang Tor

**MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN MERKITYS
KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISEMISESSÄ JA SIIHEN
PUUTTUMISESSA**

Kokemuksia KiVa Koulu -toimenpideohjelmasta

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sairaanhoitaja (AMK)
Tammikuu 2019**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Tammikuu 2019	Tekijä/tekijät Garang Tor
Koulutusohjelma Sairaanhoitaja (AMK)		
Työn nimi MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN MERKITYS KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISEMISESSÄ JA SIIHEN PUUTTUMISESSA: Kokemuksia KiVa Koulu -toimenpideohjelmasta		
Työn ohjaaja Hanna-Mari Pesonen, Yliopettaja, TtT		Sivumäärä 46+6
Työelämäohjaaja Hanna Koski-Vähälä, Luokanopettaja		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvattiin asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koulussa. Tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa. Opinnäytetyön lähestymistapa oli kvalitatiivinen. Aineiston keruu toteutettiin teemahaastatteluilla. Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa kriteerit täyttäneitä asiantuntijaa kahden alakoulun KiVa-tiimeistä lokakuussa 2018. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että KiVa Koulu -toimenpideohjelma on tuottanut hyviä tuloksia toteutuessaan toimintamallin mukaan ja sillä on ollut positiivinen vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Tulokset osoittivat myös, että moniammatillisen yhteistyön lisäämisellä voidaan vaikuttaa vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen. Kehittämällä moniammatillista yhteistyötä voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä kouluympäristössä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää koulujen toimintakulttuurin kehittämisessä moniammatillisemmaksi. Lisäksi opinnäytetyön tuloksista on hyötyä monialaisten lisäkoulutusten suunnittelussa koulun työntekijöille, jotta he voisivat edistää kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista sekä lasten ja nuorten mielenterveyttä kouluympäristössä. Opinnäytetyön tuloksista jatkotutkimusaiheeksi nousi kehittää keinoja, joilla lasten ja nuorten kouluhyvinvointia sekä motivaatiota voitaisiin edistää jo hyvin varhaisessa vaiheessa.</p>		
Asiasanat KiVa Koulu, koulukiusaaminen, moniammatillisuus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date January 2019	Author Garang Tor
Degree programme Bachelor of Health Care, Nursing		
Name of thesis THE SIGNIFICANCE OF THE MULTIPROFESSIONAL COOPERATION IN THE PREVENTION AND HANDLING OF SCHOOL BULLYING: Experiences of the KiVa School action program		
Instructor Hanna-Mari Pesonen, Principal Lecturer, PhD	Pages 46+6	
Supervisor Hanna Koski-Vähälä, Class teacher		
<p>The purpose of the thesis was to describe the KiVa team experts' views on the implementation of the KiVa school action program and on its effectiveness in preventing bullying. Furthermore, the thesis describes experts' views on developing multiprofessional cooperation at school. The objective was to produce experimental information which could be used to effectively develop the prevention of bullying, intervening with it and this way promoting the welfare of children and adolescents in the school. The thesis uses a qualitative approach. Material was collected through theme interviews. Eight experts from the KiVa teams of two elementary schools fulfilling the criteria were interviewed for the study in October 2018. The material was analyzed by using inductive content analysis.</p> <p>The results of the thesis showed that the KiVa School action program, when implemented successfully according to the model, has produced positive outcomes, and it has had a positive effect on the prevention and the intervention of bullying. The results also showed that by adding multiprofessional cooperation, the prevention and intervention can still be more effectively influenced and besides, the welfare and mental health of both children and adolescents can be promoted in the school environment. By developing multiprofessional cooperation, the welfare and mental health of children and adolescents can be promoted in the school environment.</p> <p>The results of the thesis can be used to develop a more multiprofessional operational culture in schools. Moreover, the results of this thesis are an advantage when planning additional multidisciplinary training for the employees so that they could promote the prevention of the bullying and handling it, whereas the mental health of children and adolescents in the school environment could be also supported. Based on the results of the thesis, a further research subject could be to develop ways to promote school well-being and motivation for children and young people already at an early stage.</p>		
Key words KiVa School, school bullying, multiprofessional cooperation		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA.....	5
2.1 Koulukiusaaminen	5
2.1.1 Koulukiusaamisen muodot.....	6
2.1.2 Koulukiusaamisen vaikutukset.....	7
2.1.3 Koulukiusaamisen tunnistaminen ja kiusaamisen syyt.....	9
2.1.4 Koulukiusaamiseen puuttuminen	10
2.2 KiVa Koulu -toimenpideohjelma.....	10
2.3 Moniammatillinen yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä	11
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
4.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	16
4.2 Kvalitatiivinen tutkimus.....	17
4.3 Aineiston keruu	17
4.4 Aineiston analyysi.....	19
5 TUTKIMUSTULOKSET	22
5.1 Asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta	22
5.2 Kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia edistäneet KiVa Koulu - toimenpideohjelman toiminnot ja käytänteet	23
5.3 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen kiusaamisen ennaltaehkäisemisen ja puuttumisen vaikuttavuuden lisäämiseksi	27
6 POHDINTA	32
6.1 Tutkimustulosten tarkastelu	32
6.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja etiikka	36
6.3 Opinnäytetyöprosessi.....	38
6.4 Ammatillinen kasvu ja oppimiskokemukseni.....	40
7 JATKOTUTKIMUSAIHEET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
LÄHTEET.....	43
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomi kansainvälistyy, ja erilaisuuden kunnioittaminen sekä suvaitsevaisuuden kasvattaminen ovat yhä vain ajankohtaisempia aiheita. Erilaisuuden ja moninaisten tapojen ymmärtäminen tulisi vahvistua entisestään osaksi lasten ja nuorten arjen taitoja, jotta erilaisuutta ei koettaisi epäoikeudenmukaisuudeksi. Kuten Puurunen (2018) tuo artikkelissaan esiin, viime aikoina tapahtuneet väkivaltaiset purkaukset erityisesti kouluissa sekä kouluturvallisuuden ja koulurauhan järkkäminen herättävät pohtimaan, ovatko koulujen tuki- ja toimintamuodot riittäviä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa sekä mielenterveyden ennaltaehkäisytyössä.

Kääriäinen (2017, 9) haastaa artikkelissaan koulukiusaamisen termin olemassaolon. Hänen mukaansa ei ole kouluvarkautta, koulupetosta tai koulurehellisyyttä, joten ei ole koulukiusaamistakaan. Nämä kaikki ovat sosiaalisten yhteisöjen ilmiöitä, joiden syyt ovat laajemmalla kuin kouluväen kasvatus- ja opetus-työssä onnistumisessa tai epäonnistumisessa. Kiusaaminen on kiusaamista ja varkaus varkautta tapahtuupa se koulussa, kotona tai kauppakeskuksessa. Lapsen itsetunnon ja kehityksen kannalta kiusaamispaikalla ei ole merkitystä. Kiusaamisen juuret ovat kasvuympäristössä, kasvatuksessa, ympärillä olevien aikuisten ja kavereiden suhtautumisessa sekä arvoissa. Ne lapsi ja nuori omaksuu omiksi toimintamalleikseen. (Kääriäinen 2017, 9.)

Kääriäinen (2017, 9) toteaa: ”Koulu ei voi yksin poistaa kiusaamista, koska se olisi vastuun siirtoa, silmäkääntötemppeä.” Rehtorit ja opettajat sekä koulun muu henkilöstö tekevät työtään yhteiskunnan eri tahojen asettamien valtavien ristipaineiden alla. Koululle annettujen vaatimusten ja resurssien mahdollistamat käytännön toimet voidaan nähdä olevan jyrkästi ristiriidassa. Koulut tekevät parhaansa lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen. Kiusaamiseen on oltava nollatoleranssi siitä riippumatta, missä sitä ilmenee: siihen on puututtava aina, niin opettajien koulussa kuin kansalaisten yhteiskunnassa ja jokaisen työpaikallaan. Täydellisyyttä on tavoiteltava, vaikkei sitä koskaan saavuteta. (Kääriäinen 2017, 9.)

Sairaanhoitajan eettiset periaatteet velvoittavat sairaanhoitajia väestön sairauksien ehkäisemisen sekä kärsimyksen lievittämisen lisäksi myös terveyden edistämiseen ja ylläpitämiseen. Sairaanhoitaja palvelee yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä tukemalla ja lisäämällä näiden omia voimavaroja sekä parantamalla näiden elämänlaatua. Sairaanhoitajien kuuluu osallistua ihmisten terveyttä, elämänlaatua ja hyvinvointia koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon sekä antaa terveyttä koskevaa tietoa vä-

estölle. Sairaanhoidajien työ on ammatillisen tiedon ja taidon vastavuoroista välittämistä. Sairaanhoidajien tulee kantaa vastuuta ihmiskunnan terveydellisten ja sosiaalisten elinolojen kehittämistä maailmanlaajuisesti sekä edistää samanarvoisuutta, suvaitsevaisuutta ja yhteisvastuullisuutta. (Sairaanhoidajat [1996] 2014.) Tähän kuuluu myös pienenä yhteiskuntana koulumaailma, jossa moniammatillista yhteistyötä tulisi kehittää.

Pohtiessani sairaanhoidajan työhön kuuluvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä herää kysymyksiä: Miten tietyissä asioissa puuttuminen on ansiokasta ja hyvää, ja toisessa kohtaa se ontuu? Oletetaanko kouluterveydenhoitajien toimivan lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä yksin vai pitäisikö heidän työtään tukea vahvemmin moniammatillisella yhteistyöllä ennen lasten mahdollisten mielenterveyshäiriöiden oireiden tai koulukiusaamisen ongelmien ilmenemistä?

Näiden pohdintojeni vuoksi otan selvää koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä moniammatillisen yhteistyön laajuudesta sekä toimivuudesta ja sen vaikuttavuudesta koulumaailmassa. Miten hyvin sairaanhoitoalan antama ammatillinen tuki näkyy tässä tärkeässä asiassa? Tiedämme aikaisemmista tutkimuksista, että koulupahoinvointi ja koulukiusaaminen vaikuttavat koko ihmisen kasvuun ja kehitykseen. Kiusaamisen jättämät psyykkiset vammat jatkuvat usein koko elämän ja ulottuvat hyvin monille elämän alueille vielä aikuisuudessakin. Koulukiusaamisen on todettu olevan yksi yleisimpiä syitä esimerkiksi aikuisten mielenterveysongelmien puhkeamiseen. (Vähäsarja 2018.) Monien tutkimuksien kautta on todettu, että mielenterveysongelmat alkavat usein kehittyä jo lapsena ja nuorena sekä ilmenevät aikuisena todennäköisimmin niillä, jotka ovat olleet koulukiusaamisen kohteena lapsuudessa tai nuoruudessa. (Lereya, Copeland, Costello & Wolke 2015, 529–530.)

Kansainvälisen tutkimuksen mukaan kiusaamisen vaikutuksia ei pidä koskaan vähätellä. Kiusatuksi tuleminen ei ole vain ”harmiton vaihe”, jota kaikki kokevat jossain vaiheessa elämäänsä, vaan sillä on pitkäaikaisia vaikutuksia. (Lereya ym. 2015, 529–530.) Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen pitäisi pyrkiä kaikilla mahdollisella tavoilla. Huono itsetunto voi olla yksi syy kiusaamiselle ja toisen ihmisen vähättelyyn. Joissakin tapauksissa kiusaamiseen voi liittyä personallisuushäiriö kuten narsismi, jolloin sen tunnistamiseen tarvitaan lääketieteen asiantuntijuutta. Moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen koulujen, terveystalveluiden ja muiden tahojen kanssa olisi tärkeää, jotta kiusaamista ja sen vaikutuksia voitaisiin vähentää tehokkaammin. (Lereya ym. 2015, 529–530.)

Kiusaaminen ja syrjiminen ovat aiheina sellaisia asioita, joita olen itse kohdannut arjessani koulussa, työssä, armeijassa ja kaveriporukoissa johtuen maahanmuuttajataustastani. Olen kohdannut niitä myös

hoitotyön kautta aikuisten asiakkaiden elämässä. Opinnäytetyöni aiheen ponnahtauslaudaksi muotoutui Kokkolan terveystieteiden tutkimuskeskuksen toivomus kuulla kokemuksia koulujen toteuttaman KiVa Koulu -toimenpideohjelman merkityksestä lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja mielenterveydelle. Lisäksi aihe nousi aivotona huolena koulumaailmasta keskusteltuani peruskouluopettajien kanssa kiusaamisen ennaltaehkäisemisen riittävydestä, psykologisen tietotaidon puuttumisesta opettajakoulutuksesta ja moniammatillisen yhteistyön resurssien vähäisyydestä kouluarjessa. Nuorisotyön ja sosiaalityön toivotaan myös jalkautuvan kouluarkeen lapsen ja nuoren tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseksi. Huolenaiheeni tutkimuskysymyksenä on ajankohtainen ja jaettavissa myös Kokkolan opetustoimen näkökulmasta, sillä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy ovat Kokkolan perusopetuksen strategian kehittämiskohteina tulevina vuosina 2018–2021 (Kokkolan kaupungin sivistystoimi 2018).

Tämän opinnäytetyön tarkoitus ei ole käsitellä mielenterveyttä, sen edistämistä eikä kiusaamisen vaikutuksia mielenterveyteen, koska niistä on jo paljon aikaisempaa tutkimustietoa. Nämä luovat tutkimukselleni kuitenkin tietoperustan ja tarvittavan teoretian. Tämän opinnäytetyöni tarkoitus on kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteuttamisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä koulussa. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää moniammatillista yhteistyötä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä koulussa.

Opinnäytetyöni voisi nimetä myös henkilökohtaiseksi kehittämistehtäväksi, koska se on sidoksissa ajatukseni sairaanhoitajien moniammatillisen yhteistyön toiminnan kehittämisestä. Se on sidoksissa siihen, mitä me hoitotieteen asiantuntijat voimme tehdä, jotta lapsilla ja nuorilla olisi paremmat mahdollisuudet tasapainoiseen kasvuun ilman koulukiusaamista ja mielenterveyshäiriöitä. Lähtökohdaksi opinnäytetyölleni on oppilaan oikeus Perusopetuslain 29 §:n mukaan turvalliseen kouluarkeen ilman kiusaamista sekä oikeus hyviin kaverisuhteisiin (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 29§ Oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön, 30.12.2013/1267). Passiivinen kiusaaminen voi olla ainakin yksi merkittävä syy sille, miksi kiusaamista esiintyy vielä tänä päivänäkin, vaikka sitä on pyritty ennaltaehkäisemään jo kauan. Kiusaamistilanteessa hiljainen hyväksyjä on oppilas, joka vetäytyy syrjään kiusaamisesta tai on kuin ei kiusaamista huomaisikaan. Heitä on oppilaista suurin osa, eli noin 25–35 prosenttia (KiVa Koulu). Toisaalta koulu yhteisönä voi myös olla kiusaamisen hiljainen hyväksyjä. Voitaisiinko passiiviseen kiusaa-

miseen puuttumalla ja rohkaisemalla hiljaisia hyväksyjä olemaan kiusattujen puolella saada kiusaamistilanteet vähenemään? Haluan opinnäytetyölläni herätellä jokaista henkilöä miettimään, mikä on kunkin vastuu kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa.

2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Tässä luvussa käsitellään ja kuvataan koulukiusaamista ilmiönä. Lisäksi käsittelen kiusaamisen vaikutuksia lapseen ja esittelen kiusaamista vastustavan KiVa Koulu -toimenpideohjelman. Tässä luvussa määrittelen myös moniammatillista yhteistyötä ja sen merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

2.1 Koulukiusaaminen

Riidat, erimielisyydet, kiusoittelu tai raju leikki eivät ole kiusaamista, vaan ne eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas. Kiusaaminen eroaa riitelystä ja leikistä siten, että kiusaaminen on toistuvaa, tahallista puolustuskyvyttömän tai heikommassa asemassa olevan julmaa sanallista, fyysistä tai epäsuoraa vahingoittamista. (Kaski & Nevalainen 2017, 11–12). Toistuvuudella tarkoitetaan sitä, että sama oppilas joutuu yhä uudestaan muiden ilkeän tai vahingoittavan toiminnan kohteeksi. Tahallisuus merkitsee, että tekojen tarkoitus on todella loukata tai aiheuttaa harmia ja pahaa mieltä. Joskus toista ihmistä tulee loukanneeksi vahingossa. Silloinkin asia tulee selvittää, vaikka kysymys ei varsinaisesti kiusaamisesta olekaan. Vaikeus puolustautua tarkoittaa sitä, että kiusattu on jollain tavoin kiusaajaansa nähden heikommassa asemassa. Kiusattu voi olla fyysisesti heikko, hyvin arka tai hän saattaa olla luokalla uusi oppilas, jolle ei ole vielä muodostunut kiusaamiselta suojaavaa kaveripiiriä. (Hamarus 2008, 11–13).

Avun antaminen ja tuen osoittaminen kiusatulle on ensiarvoisen tärkeää. Useimmiten lapsi ei kuitenkaan ymmärrä kiusaamisen perusluonnetta ja vahingoittavaa vaikutusta kiusattuun. Kiusatuksi joutuminen on erityisen vaikea kokemus kahdesta syystä. Ensiksikään kiusaaminen ei ole kertaluonteinen tapahtuma vaan usein pitkään jatkuva tilanne, joka voi pysyä samanlaisena jopa kouluvuodesta toiseen. Toiseksi kiusaaminen ei tapahdu luokan muusta sosiaalisesta elämästä irrallaan, vaan se merkitsee kiusatulle usein kokonaisvaltaista ihmisarvon menetystä luokassa ja muussa kaveripiirissä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017b.)

Kiusaaminen on aina vakavaa toisen oikeuksien loukkaamista ja ihmisarvon alentamista. Koulukiusaamisella tarkoitetaan koulussa tai muussa oppilaitoksessa tapahtuvaa henkistä ja/tai fyysistä väkivaltaa. Kiusaamista voidaan pitää rikollisena toimintana, kun lainsäädännössä rikokselle asetetut tunnusmerkit

tulevat täyteen. Kiusaamisen yhteydessä voidaan soveltaa esimerkiksi kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen, lievään pahoinpitelyyn ja pahoinpitelyyn liittyviä lakipykäläitä. Lisäksi lain mukaan rangaistavia tekoja voivat olla se, kun toimii kiusaajan rikoskumppanina, avunantajana tai on mukana yllyttämässä kiusaajaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017b.)

Tutkimusten perusteella systemaattisesti kiusatuksi joutuu 10–20 % alakoulun ja 5–10 % yläkoulun oppilaita (Hamarus 2008, 81; Kaski & Nevalainen 2017, 170; KiVa Koulu; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017b). Läheskään kaikki eivät kuitenkaan kerro kiusaamisesta kenellekään. Usein puhumisen esteenä on pelko kiusaamisen lisääntymisestä tai aiemmat kokemukset siitä, ettei kertominen kuitenkaan auta. Sen myöntäminen, ettei tule hyväksytyksi kavereiden parissa, on vaikea asia kenelle tahansa. Suomen peruskouluissa kiusatuksi joutuu toistuvasti jopa yksi lapsi kymmenestä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kahdenkymmenen oppilaan luokassa olisi yksi tai kaksi lasta, jotka joutuvat kiusaamisen kohteeksi. Toki kiusattujen lisäksi kouluissa on useita oppilaita, jotka ovat itse kiusaajia, saattavat seurata kiusaamista sivusta tai pelkäävät joutuvansa kiusaamisen kohteeksi. Tämä kiusatuksi tuleminen pelko vähentää jo oppilaiden viihtymistä ja oppimista koulussa. (KiVa Koulu.)

2.1.1 Koulukiusaamisen muodot

Kiusaamista on todella monenlaista. Sitä voi olla myös vaikea erottaa leikistä tai kiusoittelusta. Kiusaaja tai kiusattu voi myös helposti puolustautua vähättelemällä toimiaan, mutta kiusaaminen on kuitenkin aina vakavaa ja se tulisi osata tunnistaa, oli kiusaaminen sitten luonteeltaan näkyvää tai piilossa olevaa. Näkyviä kiusaamisen muotoja ovat toisen fyysinen ja sanallinen vahingoittaminen. Sanallinen eli verbaalinen kiusaaminen vaikuttaa aina kiusatun itsetuntoon ja minäkäsitykseen. Usein verbaalista kiusaamista saatetaan pitää pikkujuttuna ja sitä saatetaan vähätellä. Monien verbaalista kiusaamista kokeneiden ihmisten on kamppailtava kovasti rakentaakseen itsetuntonsa uudelleen ja uskoakseen taas itseensä. Fyysinen kiusaaminen on kaikkein näkyvin kiusaamisen muoto. Se tapahtuu usein muiden ihmisten läsnä ollessa, jolloin kiusaaja tuntee itsensä vaikutusvaltaiseksi ja voimakkaaksi kuin johtaja. Fyysisen kiusaamisen äärimuodot eli väkivalta ja pahoinpitely voivat antaa aiheen rikossyytteen, vaikkakin ne ovat harvinaisempia. (KiVa Koulu; National center of bullying 2018.)

Epäsuora kiusaaminen on luonteeltaan huomaamattomampaa ja vahingoittaa kiusatun sosiaalisia suhteita, koska kiusattu eristetään muusta ryhmästä tai luokasta ja häntä syrjitään. Sosiaalinen kiusaaminen on yksi vähiten tunnetuista ja mahdollisesti kaikkein yleisin salakavala kiusaamisen muoto, jossa ei voi

luottaa henkilöön, jonka kanssa on oltava samalla luokalla ja tehtävä töitä. Tämän aiheuttamasta emotionaalaisesta kivusta voi olla erittäin vaikea päästä yli, koska hyläytyksi tuleminen on suurimmalle osalle ihmisistä yksi pahimmista peloista. (National center of bullying 2018.)

Edellä kuvatut kiusaamisen muodot rajoittuvat kouluun, kun taas nykyään kännykkä- ja nettikiusaaminen tavoittaa uhrinsa milloin ja missä tahansa. Tänä päivänä sosiaalisen median ollessa aina läsnä kiusattu ei ole edes kotonaan turvassa. (Kaski & Nevalainen 2017, 12, 16–17.) Näiden lisäksi on myös seksuaalista kiusaamista. Tähän kategoriaan luokiteltavaan käyttäytymiseen kuuluu nais-/miesvihamielisiä, seksistisiä kommentteja, jotka viittaavat uhrin kehoon. Monissa tapauksissa uhria myös kosketellaan sopimattomasti ilman tämän lupaansa, mikä saa tämän tuntemaan olonsa nöyryytyksi. Sekin on kiusaamista, että sallii kiusaamisen tapahtuvan, vaikka itse ei siihen aktiivisesti osallistuisikaan. Sillä ei ole merkitystä, miten kiusataan, vaan se, miltä se kiusatusta tuntuu ja miten hän sen kokee. Kiusaamista ei esiinny vain yhdessä muodossa, vaan sitä on olemassa lukuisia eri tyyppisiä, joita ei huomata helposti. Näin ollen koulun työntekijöiden tai huoltajien on usein vaikea tiedostaa, että jotakuta kohdellaan kaltoin. (National center of bullying 2018.)

2.1.2 Koulukiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen jättää aina jäljen kiusattuun. Kiusaaminen vaikuttaa kiusattuun kaikkein vakavimmin yksilötasolla. Kiusaaminen tuottaa aina mielipahaa kiusatulle ja sillä voi olla myös kauaskantoiset vaikutukset kiusatun hyvinvoinnille. Kiusatut oppilaat voivat kärsiä monenlaisista henkisen hyvinvoinnin ja mielialan ongelmista. Kiusaaminen voi aiheuttaa muun muassa itsetunnon ja itsearvostuksen alenemista, masentuneisuutta, itsetuhoisia ajatuksia tai tekoja sekä ahdistuneisuutta. (Kaski & Nevalainen 2017, 12, 19–20). Kiusaamisen on todettu vaikuttavan myös kiusattujen sekä kiusaajaoppilaiden fyysiseen terveyteen muun muassa psykosomaattisina stressioireina, kuten kiputiloina ja yleisenä sairasteluna, nukkumisvaikeuksina ja yökasteluna sekä syömishäiriöinä (Haataja, Konu, Koivisto & Joronen 2017). Lisäksi kiusatuille on ominaista koulumotivaation heikkeneminen ja kouluun menon välttely. Kiusaaminen voi olla mahdollisesti myös vaikuttamassa kiusattuun aiheuttaen pidemmällä aikavälillä katkeruutta ja vihaa, jotka voivat vaikuttaa esimerkiksi kouluturvallisuuteen väkivallan purkauksina tai työyhteisöissä ja perhe-elämässä aggressiivisena käytöksenä. Pahimmillaan se vaikuttaa koko loppuelämään pilaten unelmat, joita kiusatulla on ollut, ja aiheuttaen mielenterveyden ongelmia, joiden kanssa joudutaan kamppailemaan pitkään. (Hamarus 2008, 78–80; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017a.)

Kiusaaminen vaikuttaa myös vertaissuhteisiin heijastumalla monella tavalla siihen, miten muut toverit suhtautuvat ja miten itse suhtautuu muihin vertaisiinsa. Kiusatut oppilaat voivat olla yksinäisiä, he välttelevät sosiaalisia tilanteita, heillä on kielteinen käsitys vertaisista ja he pelkäävät, että heidät arvioidaan aina kielteisesti. Aikuisiässä heillä on todettu esiintyvän myös luottamuksen puutetta ihmissuhteissa, kasvanut riski tulla kiusatuksi työelämässä sekä etenkin pojilla läheisyyden pelkoa seurustelusuhteissa. (Hamarus 2008, 75–80; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017a.) Täytyy myös muistaa, että kiusaamisella on seuraksensa kiusaajalle itselleenkin. Toisia kiusaavilla lapsilla ja nuorilla on tutkimuksissa todettu esiintyvän särkyjä, nukkumisvaikeuksia ja mielipahaa (Haataja ym. 2017.) Jos kiusaaja saa jatkaa kiusaamista kenenkään siihen puuttumatta, on riski, että hän käyttäytyy aggressiivisesti myöhemminkin. Etenkin toisia kiusanneiden poikien kehityspolkuja tarkasteltaessa on huomattu, että heillä esiintyy myöhemmin monenlaisia mielenterveyteen ja ihmissuhteisiin liittyviä ongelmia, kuten aggressiivisuutta seurustelusuhteissa, antisosiaalisia persoonallisuushäiriöitä, päihteiden väärinkäyttöä ja rikollisuutta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017a.)

Tutkiessani ja kerätessäni tietoa kiusaamisen vaikutuksista löysin useita aiheita käsitteleviä tutkimuksia. Lukiessani lukuisia kiusaamista käsitteleviä tutkimustuloksia kaikissa mainittiin kiusaamisen yhteys mielenterveysongelmien syntyyn. Muun muassa eräässä kansainvälisessä sairaalatutkimuksessa tutkittiin psyykkisistä sairauksista kärsivien traumojen taustaa. Skitsofreniaa sairastavien taustalta löytyy 30–80 prosentissa tapauksista joko seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa, joihin myös koulukiusaaminen luetaan. Kaikkien sairaalapotilaiden osalta tällaiset tapahtumat selittivät 69 prosenttia tapauksista. (Hamarus 2008, 79.) Pitkään jatkunut kiusaaminen aiheuttaa henkisiä vaurioita, ja nämä voivat ilmaantua myöhemmin esiin. Sairaalajaksot, terapiakäynnit, sairauslomat ja työkyvyttömyyseläke ovat kalliita laskuja kiusaamisesta. On siis kysymys edelleen vakavasta ongelmasta, jonka jälkilaskut tulevat yksilöiden kautta yhteiskunnalle kalliiksi. (Hamarus 2008, 79.)

Myös tuoreen brittiläisyhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan lapsena kiusaamisen uhriksi joutuvat sairastuvat aikuisena mielenterveysongelmiin selvästi muita todennäköisemmin. Aiemmin on jo todettu linkki mielenterveysongelmien ja lasten kokeman väkivallan ja kaltoinkohtelun välillä, mutta nyt haluttiin selvittää, mikä on kiusaamisen vaikutus. Tulokset osoittivat, että verrattuna kaltoinkohtelua kokeneisiin ahdistuneisuus, masennus ja itsetuhoisuus olivat aikuisiässä yleisempiä osallistujilla, joita oli kiusattu lapsena tai nuorena. Eniten mielenterveysongelmia oli kuitenkin niillä, jotka olivat joutuneet sekä kaltoinkohtelun että kiusaamisen uhreiksi. (Lereya ym. 2015, 529–530.)

2.1.3 Koulukiusaamisen tunnistaminen ja kiusaamisen syyt

Se, mistä kiusaaminen johtuu, ei ole aivan yksinkertaista. Aina voidaan kysyä, johtuuko kiusaaminen kiusaajasta vai kenties kiusatusta, provosoituuko käyttäytyminen, vaikuttaako siihen koulun ilmapiiri ja onko yhteiskunnallisilla asioilla vaikutusta? Varmaa on, että kiusaaminen ei koskaan johdu vain yhdestä edellä mainituista asiasta. Tutkimukset osoittavat, että on useita tekijöitä, jotka lisäävät lapsen riskiä päätyä kiusaamaan toisia tai joutua kiusatuksi. Kiusaaja voi olla yleensä esimerkiksi aggressiivinen persoona. Lisäksi kiusaamista voi aiheuttaa kiusaajan empatiakyvyn puute, ryhmäpaine, vallantavoittelu, oman aseman pönkittäminen, tarve kokea hyväksyntää tai halu saada ihailua. Kiusatuksi taas voi joutua esimerkiksi lapsi, jolla on jotenkin poikkeava ulkoinen olemus, kuten puhetapa, ulkonäkö tai sairaus. Hän voi olla myös epäsosiaalinen tai toisaalta myös eri kulttuureissa voivat erilaiset asiat lisätä kiusatuksi joutumisen todennäköisyyttä. Useimmiten kiusatun oppilaan tunnistaa käyttäytymisen muutoksesta suhteessa aiempaan. (Kaski & Nevalainen 2017, 43–48.)

Kiusaamisen yhteydessä käydään usein keskustelua siitä, millainen kiusaaja on. Mitkä ominaisuudet tekevät jostakin oppilaasta kiusaajan, entä millainen kiusattu on ja onko olemassa joitain persoonallisuuden piirteitä, jotka aiheuttavat kiusatuksi joutumista tai provosoivat kiusaajia? Näillä ominaisuuksilla voi olla vaikutuksensa, mutta oleellisin yhteisöllinen tarkastelukulma jää tällöin huomiotta. Yhteisön näkökulmasta yhteisön vuorovaikutussuhteita tarkastelemalla kiusaaminen aletaan nähdä siltä kannalta, mikä on yhteisön rooli ja merkitys kiusaamisen syntymisessä ja sen kehittymisessä ylipäätään. (Hamarus 2008, 27–28.)

On syytä myös muistaa, että kiusaaminen ei ole koskaan kiusatun syytä, vaan syyt kiusaamiselle johtuvat aina kiusaajasta itsestään, ja ne voivat olla moninaisia. Kiusaajalla voi olla paha olo, jota hän purkaa kiusaamisella. Kiusaaja voi tavoitella kiusaamisella jotain. On myös mahdollista, että kiusaajaa itseään on aiemmin kiusattu (Väestöliitto 2018). Koulun ja kodin yhteistyö on kiusatun tunnistamisessa välttämätöntä. Jotkut tutkimukset ovat osoittaneet, että kiusattu tunnistetaan liian myöhään esimerkiksi henkilön jo alkaneessa masennusvaiheessa. Kiusaamisen varhaisen ennaltaehkäisyn lisääminen ja puuttuminen olisi tärkeää lapsen mielenterveyden ja hyvinvoinnin kannalta, ja nämä vaikutukset voivat kantaa myös aikuisuuteen. (KiVa Koulu; Väestöliitto 2018.)

2.1.4 Koulukiusaamiseen puuttuminen

Koulukiusaamista on kaikissa kouluissa ja sillä on haitallisia vaikutuksia niin koulunkäyntiin kuin oppilaan muuhunkin elämään. Se, että tämä tosiasia myönnetään ja tiedostetaan, on ensiaskel vähentää kiusaamista. Kun kiusaamisongelman olemassaolo myönnetään, voi kiusaamisen vastainen työ todella lähteä käyntiin. (Penttilä 1994, 94.) Perusopetuslain mukaan ”opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön” (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 29§). Jokaisella koululla on siis oltava jokin selkeä malli, kuinka kiusaamis-, häirintä- tai väkivaltatilanteissa toimitaan ja jokaisen henkilökuntaan kuuluvan on sitouduttava havainnoimaan ja puuttumaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Suunnitelman noudattamista ja toteutumista on myös valvottava. Kiusaamisen vastaisen toiminnan ylläpitämiseksi on sitä velvoittavia lakeja ja säädöksiä. Oppilaan suojaksi ja turvaksi on siksi olemassa koulu-lainsäädäntö. Kouluja velvoitetaan puuttumaan kiusaamiseen ja kehittämään erilaisia kiusaamisen vastaisia toimintamalleja. Näistä velvoitteista esimerkkinä ovat valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. (Hamarus 2008, 22–24.)

2.2 KiVa Koulu -toimenpideohjelma

KiVa Koulu on Kiusaamisen Vastainen koulu. KiVa -lyhenne muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava sekä Kiroilua Vastustava. Sana herättää myös mielikuvan mukavasta koulusta, jossa kaikilla on kiva olla ja ilmapiiri on myönteinen sekä kannustava. KiVa Koulu on luotu toimimaan välineenä, joka voisi auttaa kouluja toteuttamaan kiusaamisen vastaista työtä, johon myös laki heidät velvoittaa. KiVa Koulu on valtakunnallinen, opetusministeriön rahoituksella kehitetty toimenpideohjelma koulukiusaamisen vähentämiseksi ja sen ennaltaehkäisemiseksi. Se perustuu vahvasti tutkimustietoon kiusaamisesta ja sen vastaisista toimenpiteistä. KiVa Koulu on kehitetty Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuskeskuksen asiantuntijoiden toimesta. Sen tarkoitus on toimia kiusaamisen vastaisena työvälineenä kasvattajien käytössä. Ohjelma on suunnattu perusopetuksen vuosiluokille 1–9. KiVa Koulu on siis innovaatio, jonka kehittämisessä on hyödynnetty kiusaamista koskevaa tutkimustietoa sekä niitä kokemuksia, joita aikaisimmista interventio-ohjelmista ja niiden käytöstä on maailmalla kertynyt. (KiVa Koulu; Kaukiainen, Pöyhönen, & Salmivalli 2009.)

KiVa Koulu on aina koko koulun ohjelma, toisin sanoen sitä ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa ainoastaan yhdellä tai muutamalla luokalla. Ohjelman käyttäjiksi ilmoittautuvat koulut, eivät yksittäiset luokat tai opettajat. Suomen lisäksi ohjelma on käytössä useassa muussakin maassa. Useat tutkimukset ovat

todistaneet KiVan olevan yksi tehokkaimmin kiusaamista ehkäisevistä ohjelmista. (Kaski & Nevalainen 2017, 171; Kaukiainen ym. 2009; KiVa Koulu.) KiVa Koulun toimenpiteet kattavat koko koulun aina luokasta yksittäiseen kiusaamistilanteeseen saakka. Se kattaa koko koulun, luokat ja oppilaat. KiVa Koulun yleiset toimenpiteet kohdistuvat kaikkiin oppilaisiin ja ovat pääasiassa kiusaamista ehkäiseviä. Kohdennetut toimenpiteet otetaan käyttöön kiusaamistapauksen tultua ilmi ja ne kohdistetaan erityisesti kiusaamisen osallistuneisiin lapsiin tai nuoriin, tavoitteena on saada kiusaaminen loppumaan. KiVa Koulu tarjoaa koulun henkilökunnalle tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisenvastaiseen työhön. Ohjelma sisältää materiaalia opetuskäyttöön sekä koulun kokouspäiviä ja vanhempainiltoja varten. KiVa Koulu -toiminnalla on haluttu vaikuttaa oppilaisiin niin, että he asettuisivat tukemaan kiusattua ja nousisivat kiusatun rinnalle sekä rohkenisivat osoittamaan muille, että he eivät hyväksy kiusaamista. Vasta kun yhteinen vastuuntunne saadaan heräämään ja koko ryhmän normeissa sekä arvoissa tapahtuu muutoksia, kiusaamisen loppuminen tulee mahdolliseksi. (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009.)

KiVa Koulussa keskitytään paitsi kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen, myös mahdollisimman tehokkaan kiusaamistapauksiin puuttumiseen. Kussakin mukana olevassa koulussa toimiva vähintään kolmen opettajan tai muun aikuisen (rehtori, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, koulukuraattori) muodostama työryhmä eli KiVa-tiimi. Tämän KiVa-tiimin jäsenet ovat saaneet koulutuksen sekä perehtyneet erilaisiin toimenpiteisiin, jotta he pystyisivät parhaansa mukaan puuttumaan ja ennaltaehkäisemään koulukiusaamistapauksia. Tiimin jäsenet pystyvät tällöin toimimaan asiantuntijoina omassa koulussaan ja työympäristössään kiusaamista koskevissa asioissa. Kun vanhempi tai opettaja saa tietää kiusaamisesta, on selvitettävä millaisesta kiusaamisesta on kysymys. Onko kyse esimerkiksi systemaattisesta kiusaamisesta, satunnaisesta konfliktista, riidasta lasten välillä tai esimerkiksi väärinkäsityksiin perustuvasta loukkaantumisesta? Kaikista kiusaamisen tunnusmerkit täyttävistä tapauksista välitetään tieto KiVa Koulu -tiimille, jonka jäsenet ryhtyvät selvittämään asiaa ja käymään keskusteluja eri osapuolten kanssa. (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009.)

2.3 Moniammatillinen yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

Moniammatillisella yhteistyöllä on todettu olevan positiivinen merkitys erilaisten ongelmien ratkaisemisessa ja vastausten löytämisessä hankaliin tilanteisiin sekä asioihin (Talasma 2009; Isoherranen

2012). Kykyä tehdä yhteistyötä pidetään yhtenä tärkeimpänä taitona yhteiskunnan sekä yksilön kehittämisessä. Läpi ihmisen kehityshistorian eteen tulevia ongelmia on ratkottu yhteisin ponnisteluin. (Isoherranen 2008, 33.)

Moniammatillisen yhteistyön käsite alkoi esiintyä asiantuntijoiden ja eri ammattiryhmien yhteistyön kuvauksessa jo 1980-luvun loppupuolella ja vakiintui meille Suomessa 1990-luvulla. Tutkimusten mukaan moniammatillisen yhteistyön käsite on erittäin epämääräinen. Moniammatillisen yhteistyön käsitettä käytetään kuvaamaan hyvin monenlaista asiantuntijoiden yhteistyön tapaa. Esimerkiksi englannin kielessä moniammatillisuutta merkitseviä käsitteitä on useita: multiprofessional, interprofessional, trans-/crossprofessional. (Isoherranen 2012; Kontio 2010.) Suomen kielessä taas ei ole erillisiä käsitteitä, jotka kuvaisivat moniammatillisen yhteistyön eri tasoja. Käytössä on ainoastaan moniammatillinen yhteistyö sekä moniammatillinen tiimityö. (Isoherranen 2008, 37.) Käsitettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Se on eräänlainen sateenvarjokäsite, joka pitää sisällään monenlaisia yhteistyömuotoja. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että siinä on asiantuntijoilla yhteinen työ tai tehtävä suoritettavanaan, ongelma ratkaistavanaan tai päätös tehtävänä, ja jotta he pääsisivät tavoitteeseensa, he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa. (Isoherranen 2008, 33.)

Moniammatillisuuden kautta yhteistyöhön saadaan mukaan useita erilaisen tiedon ja erilaisen osaamisen näkökulmia. Näiden monialaisten tietojen ja osaamisen avulla voidaan rakentaa yhtenäisen ja toimiva kokonaisuus esimerkiksi ratkaistavasta ongelmasta. Tärkeää ja oleellista yhteistyössä on se, että pystytään kokoamaan yhteen sekä käsittelemään kaikki saatavilla oleva tieto ja osaaminen, joka on tarpeellista mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen saavuttamiseksi. (Isoherranen 2008, 33–43.) Ihmisten monimuotoisten ongelmien kohtaaminen ja ratkaiseminen edellyttää varsin monien eri työntekijöiden yhteistyötä (Kontio 2010). Esimerkiksi lapselle ja nuorelle on etu, että työntekijät ja viranomaiset koavat voimansa yhteen ja etsivät lapsen ja nuoren sekä toistensa kanssa ratkaisuja ja menettelytapoja vaikeisiin tilanteisiin. Moniammatillisella yhteistyöllä sekä sen kehittämällä voisi olla merkitystä koulussa, siten että koulukiusaamiseen voitaisiin puuttua tehokkaammin sekä sen ennaltaehkäisemistä voitaisiin edistää.

Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen tavoitteena on, että kaikki osallistujat voivat vaikuttaa keskusteluun ja päätöksentekoon sekä tuoda siihen oman näkökulmansa ja osaamisensa. Moniammatillinen yhteistyö vaatii toteutuakseen vuorovaikutustaitoja sekä sitä, että tunnustetaan kaikkien asiantuntijoiden erityistieto, erityisosaaminen ja asiantuntijuus. (Isoherranen 2008, 34.) Perusperiaatteina moniammatil-

lisen yhteistyön toteutumiselle ovat yhdessä sovitut menettelytavat, yhteiset pelisäännöt sekä avoin vuorovaikutus. Jotta moniammatillinen yhteistyö olisi vaikuttavaa ja toteutuisi odotetusti, työntekijöiltä vaaditaan asiantuntemusta, innostuneisuutta ja innovatiivisuutta asian tiimoilta. (Kontio 2010.) Vanhoissa työyhteisöjen rakenteissa ei ole ollut aikaa, välineitä ja paikkaa tällaiselle asiakaslähtöiselle yhteistyölle. Asiantuntijat ovat tehneet työtä ja tekevät usein työtä rinnakkain, mahdollisesti jopa hyvin erilaisin tavoittein, ilman yhteisen käsityksen muodostamista. Moniammatillinen työskentely on käsitteenä laajempi kuin moniammatillinen tiimityö. Tiimit nähdään kuitenkin yleensä pääasiallisena tapana organisoida tällaista yhteistyötä. Monitieteisyys ja moniammatillisuus nähdään usein juuri systeemisenä ratkaisuna kokonaisvaltaisen tiedon puutteeseen. (Isoherranen 2008, 33–43.)

Moniammatilliset yhteistyöverkostot ovat merkityksellisiä ja tarpeellisia, vaikka niiden kautta ei pystytäkään auttamaan välttämättä kaikkia lapsia ja nuoria, koska resursseja ei ole tarpeeksi. (Kontio 2010.) Koulussa moniammatillisesta työryhmästä esimerkki on oppilashuoltoryhmä. Kontio (2010) tuo raportissaan esille, että opetustoimessa moniammatillisen yhteistyön hyviä puolia ovat nimenomaan esimerkiksi se, että koulun työntekijöillä on mahdollisuus saada ryhmässä toimivilta eri alojen asiantuntijoilta tukea heidän omille tulkinnoilleen sekä havainnoilleen. Tämän moniammatillisen tuen avulla tilanteessa tarvittavien oikeiden toimenpiteiden määrittäminen ja selvittäminen helpottuu. Lisäksi myös vastuu päätetystä toimenpiteistä pystytään ja saadaan kantaa ryhmässä yhdessä. (Kontio 2010.) Isoherranen (2012) korostaa väitöskirjassaan sitä, että moniammatillisen yhteistyön käsitteen avaaminen ja ymmärryksen lisääminen sen merkityksestä ja taustasta auttaa ammattilaisia, johtajia ja hallinnossa työskenteleviä kehittämään työskentelyä yhteistyön suuntaan.

Myös Talasman (2009) tutkimustuloksissa painottuu moniammatilliseen yhteistyöhön sekä muun muassa mahdollisten mielenterveysongelmien oireiden varhaiseen tunnistamiseen liittyvät hyödyt. Talasman mukaan moniammatillisen yhteistyön toimintamalli ja sen tulokset koetaan pääsääntöisesti positiivisina ja sen toivotaan vakiintuvan ympäri Suomea. Moniammatillisen yhteistyön onnistuneet kokemukset luo uskoa yhdessä tekemisen vaikuttavuuteen ja voimaan. Talasma (2009) tuo tutkimuksessaan esiin nuorten vakavien mielenterveysongelmien tunnistamisen koulujen ja psykiatrisen sairaanhoidon välisenä moniammatillisena yhteistyönä, ja tämä oli yksi esimerkki uudenlaisesta organisaatiot ylittävästä toiminnasta. Hänen tutkimustuloksissaan otetaan lisäksi kantaa moniammatillisen yhteistyön toimintamallin kehittämisen tärkeyteen tulevaisuudessa. Moniammatillisen yhteistyön toimintatapa on koettu tutkimusten mukaan tarpeellisenä ja sen tehokkuus on huomattu. Vaikeitakin tilanteita ja ongelmia on pystytty ratkomaan yhdessä paremmin kuin yksin.

Kontion (2010) mukaan useimmiten vaikeuttavina tekijöinä moniammatilliselle yhteistyölle nähdään muun muassa osaamisen ja tiedon jakamisen kankeus ja vaikeus, toiminnan koordinoinnin hankaluus, heikosti toimiva ja vain osan työntekijöistä tavoittava vuorovaikutus, yhteistyökulttuurin kehittymättömyys, eli ettei haluta tehdä yhteistyötä, sekä työyhteisön sulkeutunut ilmapiiri. Lisäksi vielä omat hankaluutensa yhteistyön onnistumiseen tuovat usein pinnalla oleva resurssien vähäisyys sekä se, että velvoitteissa ja sopimuksissa on puutteita työyhteisössä liittyen toimintamalleihin sekä työn- ja vastuunjakoon. Myös se, että vastuu jakautuu vain osalle ryhmän jäsenistä, koetaan usein taakkana ja voimia vievänä. Samanlaisia tuntemuksia herättää myös ryhmän jäsenten vaihtuminen usein, mikä omalla tavallaan hidastaa ongelmien ratkaisua ja päätösten viemistä käytäntöön. (Kontio 2010.) Ongelmia syntyy silloin, kun ratkaisun ongelmiin oletetaan löytyvän vain yhden ammattikunnan tai tieteen edustamasta viitekehityksestä eikä yhteiseen tiedon prosessoitiin tai kokoamiseen varata välineitä, aikaa ja mahdollisuutta (Isoherranen 2008, 32). Jotta moniammatillinen yhteistyö voisi lisääntyä, vaatii se Isoherrasen (2008, 32) mukaan muutoksia toimintakulttuurissa.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittamisestä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia näkemyksiä asiantuntijoilla on KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta?
2. Mitkä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toiminnot ja käytännöt ovat edistäneet kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia?
3. Miten moniammatillista yhteistyötä voidaan kehittää kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön toimintaympäristö ja kohderyhmä. Luvussa kuvataan myös tutkimuksen kvalitatiivista lähestymistapaa ja menetelmää, aineiston keruuta sekä aineiston analyysia.

4.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Toteutin opinnäytetyön tutkimuksen haastatellen kahden alakoulun työntekijöitä. Nämä alakoulut olivat mukana valtakunnallisessa KiVa Koulu -toimenpideohjelmassa. Valitsin nämä alakoulut, koska ne ovat oppilasmäärältään ja henkilökuntamäärältään suuria alakouluja, joissa on paljon kokemusta KiVa Koulu -toiminnasta ja sen toteuttamisesta. Nämä koulut ovat olleet KiVa -työssä mukana toimenpideohjelman perustamisesta alkaen. Kouluissa on myös useita eri etnisistä ryhmistä tulevia lapsia, erityisluokkia ja erityislapsia. KiVa Kouluna yhteisössä on viimeisintä ja asiantuntevaa tietoa kiusaamisen vastaisesta toiminnasta, kiusaamisen ennaltaehkäisemisestä sekä sen vähentämisestä. KiVa Koulu -toimenpideohjelmassa pitkään mukana toimiminen tekee koulusta hyvän toimintaympäristön tutkimukselleni, millä on merkitystä tutkimuksen luotettavuudelle.

Otin syksyllä 2018 yhteyttä kaupungin sivistystoimenjohtajaan sekä alakoulujen rehtoreihin ja kerroin kiinnostuksestani tehdä opinnäytetyön KiVa Koulu -toimenpideohjelmaan liittyen. Sovimme rehtoreiden kanssaan tapaamisen, jossa kävimme läpi opinnäytetyöni tarkoituksen, tavoitteen sekä tutkimuksen toteutustavan. Tapaamisen yhteydessä teimme sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä. Opinnäytetyön suunnitelman tekemisen jälkeen hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa. Sain myönteisen tutkimusluvan lokakuussa 2018 (LIITE 1). Tämän jälkeen sovimme haastateltavien asiantuntijoiden kanssa päivät, jolloin menin haastattelemaan heitä.

Tutkimuksen kohderyhmäksi muodostui asiantuntijaryhmä koulujen KiVa-tiimeistä, ja siihen kuuluivat kaksi vastaavaa luokanopettajaa, kouluterveydenhoitaja, kaksi erityisopettajaa, koulukuraattori ja koulupsykologi sekä koulun rehtori. Nämä haastateltavat opettajat sekä työntekijät ovat työskennelleet kauan kyseisessä koulussa ja heillä on pitkä kokemus KiVa Koulu -työstä. KiVa-tiimissä mukana olleet henkilöt ovat asiantuntevia henkilöitä kertomaan kiusaamisen ennaltaehkäisemisestä ja kiusaamisen vastaisesta toiminnasta koulussa sekä siitä, miten KiVa Koulu -toimenpideohjelmaa on toteutettu ja mitkä ovat olleet sen vaikutukset tähän mennessä. Tämä valintaperuste oli tärkeä aineistonkeruun kannalta, sillä se vaikutti otoksen laatuun ja tarvittavaan kokoon. Sillä tutkimukselle saadaan laadukasta

aineistoa sellaisilta osallistujilta, jotka tietävät paljon tutkittavasta aiheesta ja jakavat hyvin tietoa. Tutkimuksen toteuttamisessa pyrin huomioimaan, että tiedonantajat, joilla oli aikaa asettua haastateltaviksi, antavat syvällisempää ja laajempaa informaatiota tutkittavasta aiheesta. (Kananen 2017, 55–56; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 111.)

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimuksellinen lähestymistapa on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään selvittämään ilmiön merkitystä sekä saamaan kokonaisvaltainen ja syvempi käsitys jostain ilmiöstä. Silloin tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tutkimukseen osallistuvien ihmisten kokemuksista, näkökulmista, ajatuksista, tunteista ja vaikuttimista (Kananen 2017, 32–34). Kvalitatiivinen tutkimus on yleistä sosiaali- ja käyttäytymistieteissä ja ammatinharjoittajien parissa, jotka haluavat ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja toimintoja. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on määrän sijasta aineiston laatu. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2015, 110.)

Tutkimuskysymykset, jotka keskittyvät henkilön kokemuksen tai käyttäytymisen paljastamiseen, tai kun halutaan paljastaa ja ymmärtää ilmiötä, josta ei tiedetä paljoa, ovat tyypillisiä esimerkkejä kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Kvalitatiivinen lähestymistapa sopii kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja asiantuntijoiden kokemusten selvittämiseen, kun halutaan saada esiin uusia näkökulmia sekä tietoa tutkimattomasta aiheesta. (Kananen 2017, 35.)

4.3 Aineiston keruu

Valitsin tutkimukseni tiedonantajat tarkoituksenmukaisella otannalla. Tämä tarkoittaa sitä, että valitaan tietoisesti tietyt osallistujat tutkimuksen aineistoksi. Tiedonantajiksi valitaan sellaisia henkilöitä, jotka tietävät tutkittavasta aiheesta paljon ja joilla on siitä paljon kokemusta. Toinen kriteeri on aineiston saturaatio, eli tietoa kootaan, kunnes uutta tietoa ei enää saada tutkittavasta aiheesta. Tutkittavan ilmiön luonne vaikuttaa aineiston kokoon. Tutkimuksen aiheen ollessa selkeä ja rajattu tiedonantajien on helpompi kertoa aiheesta ja näin ollen tiedonantajia tarvitaan vähemmän. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 110–112.)

Tutkimukseni aineiston keruun toteutin teemahaastattelulla. Kokosin aineiston haastattelemalla osallistujiksi valitsemiani asiantuntijoita. Asiantuntijat valitsin haastatteluun sen perusteella, että heillä oli paljon kokemusta koulukiusaamisen vastaisesta työstä, KiVa Koulusta sekä lasten ja nuorten parissa tehtävästä työstä. Lisäksi haastateltavat osasivat antaa kehittämisideoita ja toivomuksia moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä sekä toivat esille ajatuksia siitä, miten hoitotyöntekijät voisivat olla tukemassa kouluja koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä siihen puuttumisessa. He olivat henkilöitä, jotka osasivat vastata ja antaa tietoa tutkimuskysymyksieni ympärille parhaiten. Haastattelut toteutin puolistrukturoituina eli teemahaastatteluina. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 125; Tuomi & Sarajarvi 2018, 87.) Tavoitteena haastatteluilla oli selvittää, miten KiVa Koulu -toimenpideohjelma oli toteutunut ja miten se oli vaikuttanut kiusaamisen vähenemiseen tai siihen puuttumiseen. Lisäksi sain haastatteluilla asiantuntijoiden näkemyksiä ja mahdollisia kehittämisideoita moniammatillisen yhteistyön vahvistamiseksi lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseen ja sen tukemiseen liittyvissä asioissa. Pääasiana haastatteluissa oli kerätä kokemuksellista tietoa vastaamaan mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin.

Haastattelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Teemahaastattelun kysymykset nousevat teoreettisen viitekehyksen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetyn tiedon ja tutkimuksen tehtävien pohjalta. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat etukäteen määrättyjä. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen tarkka muoto ja järjestys. (Kananen 2017, 88–89, 95–96.) Haastattelijana tehtäväni oli varmistaa, että kaikki etukäteen sovitut teema-alueet käytiin läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus saattoivat vaihdella haastattelusta toiseen. Tässä opinnäytetyössä haastattelun teemat nousivat opinnäytetyön tehtävistä, ja haastattelun kysymykset muodostin niiden pohjalta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 123–125.)

Tämän opinnäytetyön tulosten aineisto koostuu kahdeksan henkilön haastatteluista. Haastattelut olivat vapaaehtoisia ja ne nauhoitettiin sisällönanalyysiä varten. (Kananen 2017, 91.) Haastattelut toteutettiin koulujen tiloissa, rauhallisissa keskustelutilanteissa, joissa aikaa oli varattu riittävästi. Haastattelut pyrin taltioimaan totuudenmukaisesti ja objektiivisesti. Haastattelut nauhoitin ja kirjoitin auki sanasta sanaan kuunneltuani niitä useaan otteeseen. Tällöin sain ne taltioitua mahdollisimman totuudenmukaisesti. Lisäksi pyrin olemaan haastattelutilanteissa kuuntelijana sekä puuttumatta haastateltavan antamiin vastauksiin. Kaikki kahdeksan haastateltavaa asiantuntijaa olivat itse vapaaehtoisia osallistumaan haastatteluun. Haastateltavat saivat etukäteen luettavaksi teemahaastattelurungon (LIITE 5). Ennen haastatteluja pyysin haastateltavilta kirjallisen suostumuksen (LIITE 4) ja informoin haastateltavia tarvittavasta nauhoituksesta aineiston litterointia varten. Nauhoitin haastattelut kyseiseen tarkoitukseen soveltuvalla

laitteella, jotta pystyin purkamaan ja käyttämään haastattelujen sisältöjä tulosten analysoimisessa. Opin-
näytetyön haastattelut toteutin lokakuussa 2018.

Kvalitatiivinen tutkimusprosessi on aineistojen keruun osalta joustava. Esimerkiksi osallistujien haas-
tattelussa voi ilmetä kiinnostavaa tietoa, joka ei vastaa ennalta määriteltyihin tutkimustehtävin, jolloin
analyysiprosessin aikana voidaan lisätä ja täsmentää tutkimustehtäviä. Kvalitatiivisen tutkimusprosessin
vaiheet voivat siis olla osin päällekkäisiä, eli esimerkiksi aineistonkeruu ja analysointi voivat tapahtua
osin samaan aikaan. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 67.) Tutkimustehtävät täsmentyivät
vielä analyysin aikana ja pystyin mahdollisuuksien mukaan hyödyntää saamaani tietoa kerätessäni tar-
vitessani lisää tietoa.

4.4 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen haasteena on saada kuvattua tutkimuksen vaiheet ja tulokset
riittävän selkeästi, jotta lukija ymmärtää, kuinka tutkimustuloksiin ollaan päädytty. Sisällönanalyysi voi-
daan toteuttaa kvalitatiivisessa tutkimuksessa joko induktiivisesti tai deduktiivisesti, jolloin puhutaan
aineistolähtöisestä tai teorialähtöisestä analysoimisesta. Induktiivisessa sisällönanalyysissä sanoja ja-
otellaan niiden teoreettisen merkityksen perusteella. Deduktiivisessa sisällönanalyysissä taas päättelyn
lähtökohtana voidaan pitää teoriaa sekä teoreettisia käsitteitä, joiden näkymistä tarkastellaan käytännön
tasolla. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 163, 167.) Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypil-
listä käyttää pääsääntöisesti induktiivista analyysia, jolloin pyritään tekemään päätelmiä aineiston pe-
rusteella ja paljastamaan odottamattomia asioita. Lähtökohtana ei ole niinkään teorian tai hypoteesin
testaaminen vaan aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Haastattelut analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi tarkoittaa, että ilmiö
esitellään laajasti, mutta tiiviisti. Induktiivista sisällönanalyysiä ohjaavat tutkimustehtävät ja aineiston
laatu. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167.) Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituk-
sena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan selkeää ja yhte-
näistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi analyysillä myös luodaan selkeyttä aineistoon, jotta
voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018,
122.) Induktiivinen sisällönanalyysi sopi tutkimukseeni, koska tutkin asiantuntijoiden kokemuksia KiVa
Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta sekä vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä

sekä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koulussa ja koska tavoitteeni oli tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Aineisto analysoidaan yleensä sen keräämisen yhteydessä, ja analyysi edellyttää tietynlaista alkutyökentelyä. Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysi prosessia kutsutaan kolmi-vaiheiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Ennen kuin varsinainen aineiston analysointi voitiin aloittaa, litteroin eli aukikirjoitin tallennetut nauhoitukset sanasta sanaan puhtaaksi, jotta jokainen haastattelusta tuotettiin kirjalliseen muotoon. Tein haastatteluiden litteroinnin aina heti haastattelun jälkeen, jotta haastattelutilanne oli tuoreena mielessä. Koin sillä olevan merkitystä aineiston luotettavuudelle. Teema-haastattelujen nauhoittamisen avulla sain mahdollisuuden palata haastatteluihin tulosten analyysivaiheessa ja pystyin tarkistamaan siten saatuja vastauksia. Litteroinnin avulla tuloksia ja aineistoa myös pystyy helposti ryhmittelemään ja vertailemaan sisällönanalyysejä apuna käyttäen. Vasta tämän jälkeen varsinainen analysointi voi alkaa. Haastatteluista tuli aukikirjoitettuna 63 sivua tutkimusmateriaalia. Sisällönanalyyseissä on määriteltävä analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Tätä analyysiyksikön valintaa ohjaavat tutkimustehtävä sekä aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Ensimmäisessä vaiheessa perehdyin litteroituihin haastatteluihin ja luin haastattelut yksitellen läpi muutama otteeseen ja samalla alleviivasin kaikki lauseet, joissa vastattiin haastattelukysymyksiin. Sen jälkeen luin aineiston uudestaan läpi ja redusoin eli pelkistin saatuja tuloksia sekä karsin aineistosta tutkimukselle epäolennaisen pois. Pelkistämisen jälkeen minulla oli jäljellä vain alleviivaamani olennaiset asiat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin sekä haastattelukysymyksiin. Alkuperäisilmaisut pelkistin järkeviksi, tiiviimmiksi ja hyvin kuvaaviksi lauseiksi. Näistä pelkistetyistä ilmauksista esimerkkejä taulukossa (LIITE 6). Pelkistämisen jälkeen tutkimusmateriaalia oli jäljellä 40 sivua. Tulosten pelkistämällä tarkoitetaan myös saadun tiedon pilkkomista osiin tai sen tiivistämistä. Kun aineisto oli saatu pelkistettyä, toisena vaiheena tuli aineiston klusterointi eli ryhmittely. Klusterointi toimii apuna, kun saadusta aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai niitä luokitellaan erilaisiin ryhmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Klusteroinnissa kävin jokaisen kahdeksan haastattelun jokaisen teema-haastattelukysymyksen vastaukset yksi kerrallaan läpi ja värikoodasin samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaukset sekä vastaukset samoilla väreillä. Tässä vaiheessa tulostin jokaisen teema-haastattelukysymyksen vastaukset paperille ryhmittelyä

helpottamaan. Värikoodattuani samankaltaisuudet jokaisesta teemahaastattelukysymyksestä keräsin jokaisen teemahaastattelukysymyksen vastaukset kerralla vierekkäin ja keräsin kaikki samanväriset pelkistetyt ilmaukset ryhmiksi eli kävin järjestyksessä kaikki 1. kysymykset läpi ja sen jälkeen 2. kysymykset. Jatkoin näin, kunnes kaikki teemahaastattelukysymykset oli käyty läpi. Tässä vaiheessa vastausten saturaatio tuli todella esiin ja totesin saaneeni hyvät ja luotettavat vastaukset kysymyksiini. Lopulta tein uuden sähköisen version, jossa oli jokaiselle teemahaastattelukysymykselle yhdistetty kaikki samalla värillä olevat pelkistetyt ilmaukset allekkain väriryhmittäin. Tämän ryhmittelyn jälkeen minulla oli jokaiselle teemahaastattelukysymykselle ryhmitelty ja tiivis vastauspaketti. Kävin jokaisen ryhmän läpi ajatuksella ja muodostin niille muutamia kuvaavia alaluokkia. Alaluokat pyrin vielä kokoamaan muuttaman hyvin kuvaavan yläluokan alle. Esimerkki sisällönanalyysin toteutuksesta esitetään taulukossa (LIITE 6). Luokittelussa tutkimusaineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät sisällytetään yhteisiin käsitteisiin (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 163–166; Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–125).

Jatkoin ryhmittelyä vielä niin, että jaoin jokaisen teemahaastattelukysymyksen oikean tutkimuskysymyksen alle. Näin pystyin muodostamaan kokonaiskuvan vastauksista ja liittämään ne suoraan tutkimuskysymyksiin. Tämä loi pohjan tutkimukselle sekä kokosi alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Yhdistäviksi luokiksi minulla muodostui itse tutkimuskysymykset. Tämän sisällönanalyysin aikana huomasin tulosten saturoitumisen sekä tulosten laadukkuuden. Sisällönanalyysin ollessa valmis havaitsin onnistuneeni teemahaastatteluilla saamaan tutkimuskysymyksiini vastaavia tuloksia.

Kolmantena vaiheena analysoinnin prosessissa tulee aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen. Tällöin saaduista vastauksista luodaan johtopäätöksiä ja tuloksia verrataan teoriaan ja tutkimuksen viitekehyyseen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 163–166; Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–125.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tämä perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön tulokset. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa. Tutkimustulokset esitän tutkimuskysymyksittäin. Tutkimuskysymykseni olivat: 1. Millaisia näkemyksiä asiantuntijoilla on KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta? 2. Mitkä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toiminnot ja käytänteet ovat edistäneet erityisesti kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia? 3. Miten moniammatillista yhteistyötä voidaan kehittää kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja puuttumiseksi?

5.1 Asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla selvitin haastateltavien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta koulussa. Haastateltavat kokivat toimenpideohjelman todella hyvänä apuna kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä siihen puuttumisessa. Toimintamalli koettiin uudenlaisena, selkeänä ja käytännönläheisenä työkaluna koulumaailmaan, ja se toi jämäkkyyttä koulukiusaamisen vastustamiseen sekä erilaisiin kiusaamistilanteisiin puuttumiseen. Toimenpideohjelma toi uusia näkökulmia ja tapoja vähentää kiusaamista käytännössä. Haastateltavien mukaan ohjelma vaatii sitoutumista ja kaikkien koulun henkilöiden panosta toteutuakseen. Lisäksi se vaatii määrätietoisuutta, pitkäjänteisyyttä ja systemaattista seuranta, jotta tulokset alkavat näkymään. Tulokset ovat olleet vaikuttavia, mutta ne tulevat näkyviin hitaasti. Ainoastaan systemaattisella toiminnalla voidaan vähentää kiusaamista. Seurannan koettiin olevan merkittävässä osassa kiusaamistapausten käsittelyssä sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

...mutta ennen kaikkea koen, että se on tullut tosi tarpeeseen ja se on tuottanut hyviä tuloksia.

Ei auta, että oman pienen ryhmän kanssa sitä toteuttaa vaan sen on oltava koko koulun ohjelma.

Se jämäköitti sitä, miten esiin tulleet kiusaamistilanteet selvitetään ja minkälaista

jälkiseurantaa siihen tarvitaan.

Toimenpideohjelma koettiin toimivana, järjestelmällisenä ja kokonaisvaltaisena työkalupakkina opettajille ja koulun muille työntekijöille. Positiivisena koettiin toimenpideohjelman antamat käytännönläheiset arkipäivän työkalut koulukiusaamiseen varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Haastateltavien mukaan toimenpideohjelma tukee koulua kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa, koska se on tutkimustiedon ohjaama sekä tutkijoiden laatima uudenlainen tapa toimia. Haastateltavat kokivat merkityksellisenä sen, että toimenpideohjelma oli suunniteltu ja rakennettu niin, että opettaja pystyi käyttämään sitä ikään kuin selviytymisoppaanaan sekä sitä oli vaivatonta ja helppoa toteuttaa myös ilman koulutusta.

Se oli uudenlainen tapa toimia, jossa oli taustalla mukana tutkittua tietoa.

Uudistus oli tervetullut ja se auttoi koulua, koska koulu sai ihan arkipäivän työkaluja kiusaamisen käsittelemiseen.

Toimenpideohjelma oli aika kokonaisvaltainen paketti kaikkine ohjeineen ja materiaaleineen muun muassa sopivia pelejä lapsille teemaan liittyen.

Haastateltavat kokivat toimenpideohjelman olevan myös hyvin osallistava ja yhteistyöhön rohkaiseva toimintamalli. Siinä korostetaan passiivisen kiusaamisen merkitystä ja kannustetaan puuttumaan siihen. Lisäksi hyvänä koettiin toimenpideohjelman osallistamiseen rohkaiseva malli, jossa koulun työntekijöiden lisäksi myös lasten huoltajat aktivoidaan mukaan. KiVa-tiimin tuki koettiin myös hyvänä, koska se oli tärkeässä roolissa KiVa-materiaalien jakamisessa luokkiin, oppituntien pitämisessä sekä sillä oli yleisvastuu toimenpideohjelman toteuttamisesta koulussa.

5.2 Kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia edistäneet KiVa Koulu -toimenpideohjelman toiminnot ja käytänteet

Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitin, mitkä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toiminnot ja käytänteet ovat erityisesti edistäneet kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia. Haastateltavat kokivat toimenpideohjelman säännölliset ja selvät oppituntisuunnitelmat sekä työn näkyväksi tekemisen edistäneen kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Haastateltavat kokivat, että kokonaisvaltainen, käytäntöä tukeva ja monipuolinen materiaali oli tukemassa heitä kiusaamista vastustavan työn näkyväksi tekemisessä, ja siten edistävän ja helpottavan kiusaamiseen puuttumista. Kaikkien haastateltavien kokemuksista nousi päällimmäisenä asiana esiin luokalle pidettävät säännölliset KiVa-oppitunnit, joissa opetettiin

ja keskusteltiin kiusaamisesta. Lisäksi haastateltavat kokivat tärkeänä kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja kouluhyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta toimenpideohjelman määrätietoisen toteutuksen ja tarkan seurannan sekä toimenpideohjelman tuoman uuden ajatuksen lapsen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta eikä vain kiusaamistilanteen käsittelemisestä.

Meillä on ollut ne KiVa-välituntiliivit ja aina silloin joku tulee kysymään, että mitä se kiva nyt tarkoittaa, niin se on esimerkki siitä, kun työ tehdään näkyväksi, niin se tekee aiheesta helposti lähestyttävämmän.

Malli toi esiin tavallaan sen, että ei hoideta vain sitä kiusaamistapausta vaan hoidetaan myös sitä lasta.

Kun tiedetään ja pidetään yllä sitä, että me olemme kiusaamista vastustava koulu, niin se helpottaa puuttumista niihin asioihin.

Asioita, jotka ovat erityisesti vähentäneet kiusaamista käytännössä sekä edistäneet sen ennaltaehkäisyä ovat kyllä ne oppitunnit, joita pidettiin pääsääntöisesti KiVa-tiimin ohjeiden mukaisesti sekä sitten tämä johdonmukainen puuttuminen.

Haastateltavat olivat kokeneet toimenpideohjelman selkeiden rakenteiden ja tarkkojen puuttumisen keinojen luovan kiusaamiselle selkeän puuttumisen polun, jota on helppo kaikkien toteuttaa samalla tavalla. Haastateltavat olivat kokeneet erityisen merkittäväksi kiusaamisen ennaltaehkäisyssä kiusaamiseen puuttumisen mahdollisimman alhaisen sekä varhaisen kynnyksen. Kiusaamista koettiin vähentävän sekä ennaltaehkäisevän sen, että kiusaamista seurattiin mahdollisimman täsmällisesti ja tiiviisti pitkällä aikavälillä. Haastateltavat olivat kokeneet erityisen hyvänä myös kiusaamistapausten johdonmukaisen selvittelyn sekä asian loppuun saakka käsittelemisen koko ryhmän kanssa.

Haastateltavien mukaan vaikuttavaa on ollut se, että keskusteluun on otettu mukaan ne, jotka ovat nähneet tilanteen, mutta eivät ole olleet osallisena kiusaamiseen. Tämän tarkoituksena on ollut korostaa sivustaseuraajien roolin merkitystä, kannustaa ja rohkaista lapsia puuttumaan kiusaamiseen ja sanomaan ”ei” kiusaamiselle sekä olemaan näin kiusatun tukena. Haastateltavat toivat esiin lisäksi sen, miten KiVa Koulu -toimenpideohjelman selkeät rakenteet, tarkat puuttumisen keinot ja seurannat tukevat niin sanottuja vanhojakin toimintatapoja, joilla voidaan ennaltaehkäistä ja puuttua kiusaamiseen tehokkaammin. Esimerkkinä he nostivat esiin kattavat hyvinvointiin liittyvät koulukyselyt ja kiusaamiskyselyt. Näillä pyritään tuomaan esiin näkymätöntä kiusaamista sekä tämän jälkeen pystytään käyttämään KiVa Koulu -toimenpideohjelman antamia työkaluja kiusaamistapausten käsittelyssä. Haastateltavat kokivat myös, että kasvatuskumppanuudella on äärimmäisen tärkeä rooli ja merkitys kiusaamisen ennaltaehkäisyssä

sekä lapsen hyvinvoinnin edistämisessä. Toimenpideohjelma kehotti tekemään tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa mahdollisten kiusaamistilanteiden selvittelyssä.

...lapsen on tärkeä huomata, että vanhemmat ja koulu puhaltavat yhteen hiileen.

Koulu on kasvatusta tukeva taho ja kasvatusvastuu on aina kodilla.

Kodilla on todella suuri rooli ja merkitys lapsen hyvinvoinnin kannalta.

Äärimmäisen tärkeää kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja lopettamiseen näkökulmasta on saada huoltajat ja siihen liittyvät osapuolet keskustelemaan yhdessä.

Kiusaamistapausten selvittely koetaan haasteellisempänä, jos vanhempi asettuu vaikka oman lapsensa taakse, joka on kiusaajan roolissa.

Koulu ei yksin voi poistaa kiusaamista.

Haastateltavat kokivat tärkeinä asioina vuorovaikutuksen lisäämisen ja keskustelukulttuurin vahvistamisen. Vuoropuhelun käymisen oppilaiden kanssa teemaan liittyvistä asioista sekä johdonmukaisten ja tehokkaiden keskustelujen koettiin edistävän erityisesti kiusaamiseen puuttumista ja sen ennaltaehkäisyä. Haastateltavien mukaan merkittävässä osassa ennaltaehkäisytyössä oli se, että oppilaille opetettiin, mikä on kiusaamista ja mitkä ovat sen tunnusmerkkejä sekä pysähtyminen tiettyjen asioiden ympärille. Kiusaamisen ilmiöiden avaaminen sekä avoin pohtiminen yhdessä lasten kanssa oli tärkeää. Käsittelemällä kiusaamista luokassa tekemällä esimerkiksi erilaisia draamaharjoituksia oletetuista tilanteista, tulee aihe tutuksi lapsille ja tekee siitä helposti lähestyttävän sekä ymmärrettävän. Tärkeänä koettiin lisäksi se, että lapset saadaan keskustelemaan keskenään aiheesta erilaisin keinoin.

Toimenpideohjelma toi esille keskustelun tärkeyden ryhmässä.

Löydettiin keinoja miten voidaan vaikuttaa siihen kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja passiivisen kiusaamiseen, kun tuli ne pelit ja julisteet, niin ne oli todella innostavia lapsille.

...ne keskustelut oppilaiden kanssa, niihin ollaan käytetty riittävästi aikaa ja varsinkin toimenpideohjelman myötä se on itsestään selvää, että niihin pitää käyttää aikaa.

Lapsille tulee tutuksi havaita kiusaamista, kun näkee niin osaa mennä kertomaan aikuiselle tai puutua siihen.

Siinä panostetaan paljon ennaltaehkäisevään työhön ja taitojen opettamiseen ja selvitetään mikä on kiusaamista ja mikä taas ei ole kiusaamista.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyä edisti erityisesti ryhmän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen, johon voitiin vaikuttaa ylläpitämällä koulussa hyvää ilmapiiriä sekä panostamalla lasten viihtyvyyteen

ja kouluturvallisuuteen. Näihin vaikutti suuresti myös sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen vahvistaminen. Haastateltavat kertoivat luokan sosiaalisiin suhteisiin paneutumisen ja parantamisen lisäävän lasten ymmärrystä erilaisuudesta. Kun opetettiin, miten ottaa erilaisuus huomioon, saatiin sillä tehokas ja näkyvä vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä positiivinen vaikutus ryhmän ja lasten hyvinvointiin. Haastateltavat kokivat, että opettajalla on myös suuri merkitys ryhmäroolien kartoittamisessa, havainnoimisessa sekä ryhmän toiminnan ymmärtämisessä. He kokivat tärkeänä ja toimivana sen, että lapsille opetetaan johdonmukaisesti ja harjoitellaan määrätietoisesti tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja, muun muassa erilaisissa ryhmissä toimimista, keskustelutaitoja sekä kuuntelutaitoja.

Haastateltavat kokivat tärkeänä yhteisöllisen vastuun kasvattamisen sekä aktiivisen ja rohkean ryhmän merkityksen. Asiantuntijoiden mukaan kannustajien sekä sivusta seuraajien roolin merkityksen tiedostaminen ja heidän rohkaiseminen puuttumaan kiusaamiseen ovat edistäneet kiusaamisen ennaltaehkäisyä. He kokivat myös rohkean ja aktiivisen ryhmän vastustavan merkittävästi muun muassa passiivista kiusaamista. Passiivisen kiusaamisen ja sen merkityksen tiedostaminen on toki kaiken lähtökohta ja siihen toimenpideohjelmassa kannustettiin kiinnittämään erityistä huomiota sekä opettamaan siitä lapsille. Lisäksi koettiin tärkeäksi kannustaa ja rohkaista lapsia puuttumaan sekä kertomaan aikuiselle, jos havaitsee kiusaamista. Vastauksissa toistui ymmärryksen lisäämisen merkitys kiusaamisen taustalla olevista ryhmäilmiöstä. Tärkeää on opettaa lapsia tiedostamaan oman käyttäytymisensä seuraukset ja oppia ottamaan muut huomioon. Lapsille opetettiin oman roolin ja vastuun merkitystä oman ja ryhmän hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Kun saadaan lapset keskustelemaan, saadaan herätettyä niitä ajatuksia sieltä niitten arjesta ja nostetaan sieltä esimerkkejä, niin silloin saadaan heidät parhaiten oppimaan ja pysähtymään, että milloin me pahoitetaan toisen mieli, koska siitä kiusaamisessa on kyse, siitä että tahallaan ja toistuvasti pahoitetaan toisen mieli.

Toimenpideohjelma pyrkii korostamaan sitä muiden oppilaiden aktiivista roolia kiusaamisen estämisessä.

...ryhmäilmiön ymmärtäminen kiusaamisen taustalla on yksi KiVa Koulu:n helmistä.

Erityisen hyvä toimenpideohjelmassa oli se, että siinä huomioitiin kiusaamisen ryhmäilmiö, se että ei ole pelkästään yksi kiusaaja ja yksi kiusaaja, vaan siinä on yleensä aina ympärillä oppilaita, jotka tietävät siitä ja heillä on näkemys tilanteesta ja tietävät mahdollisesti myös taustoista.

Selvittäessäni KiVa Koulu -toimenpideohjelman käytäntöjen toimivuutta ja ennaltaehkäisyn sekä hyvinvoinnin edistävyyttä selvitin samalla, kuinka lapsia rohkaistaan puuttumaan kiusaamiseen. Vastauksissa toistui jokaisen lapsen oman roolin ja vastuun tiedostamisen merkitys. Haastateltavat kokivat, että

kun lapselle opetetaan oman roolinsa sekä vastuunsa ymmärtämistä ryhmän jäsenenä, niin hän voi toimia aktiivisesti kiusaamiseen puuttumisessa sekä edistää kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja hyvinvointia. Haastateltavien mukaan toimenpideohjelma antoi työkaluja kasvattaa lasten rohkeutta. Esimerkiksi jämyystaitojen opettaminen lapsille ja itsetunnon vahvistaminen auttavat heitä toimimaan oikein myös ryhmäpaineen alla. Lisäksi haastateltavat kokivat, että toimenpideohjelma kannustaa tekemään yhdessä erilaisia toiminnallisia harjoituksia, jotta lapsi osaa käytännössäkin sitten puuttua kiusaamiseen. Esiin nousi myös kokemuksia siitä, kuinka luottamuksellisen, avoimen ja turvallisen ilmapiirin luominen rohkaisee lapsia toimimaan yhteisönsä hyväksi.

5.3 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen kiusaamisen ennaltaehkäisemisen ja puuttumisen vaikuttavuuden lisäämiseksi

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla selvitin, miten moniammatillista yhteistyötä voitaisiin kehittää, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä edistettäisiin kouluympäristössä. Ensin selvitin, minkälaista moniammatillista yhteistyötä koululla on ja minkälaiden tahojen kanssa koulu tekee yhteistyötä tällä hetkellä. Haastateltavat kertoivat koulujen omasta oppilashuollon verkostosta, johon kuuluvat koulun opettajat, erityisopettaja, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, koulupoliisi sekä tarvittaessa kaupungin sosiaalitoimi, perheneuvola sekä nuorisotyöntekijät. Lisäksi koulu voi tarvittaessa olla yhteistyössä lastensuojelun kanssa sekä oireilevien lasten kohdalla kontakteja on myös sairaalassa hoitaviin tahoihin, kuten lasten ja nuorten psykiatrinen asiantuntijuus. Haastattelujen vastausten pohjalta keskeisimmiksi moniammatillisen yhteistyön kehittämisen osa-alueiksi muodostui koulun toimintakulttuurin kehittäminen moniammatillisemmaksi ja täydennyskoulutuksien lisääminen ihmismielen, käyttäytymisen ja psyyken toiminnoista.

Koulut tarvitsisivat lisää moniammatillisen ja laaja-alaisen tiedon sekä osaamisen jakamista. Haastateltavat kokivat, että psykologisen näkökulman tuomisesta pedagogisen näkökulman rinnalle olisi hyötyä heille lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämässä. Myös hoitotyön näkökulmaa sekä työkaluja kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen kaivattiin lisää. Täydennyskoulutus kiusaamisen vaikutuksista ja seurauksista lapsen ja nuoren mielenterveyteen ja kehitykseen tulisi tarpeeseen. Myös oppilaan tuntemuksesta sekä erilaisten oppilaiden, kuten käytöshäiriöisen ja persoonallisuushäiriöisen kohtaamisesta sekä tukemisesta olisi hyötyä. Lapsen vahvuuksien ja persoonallisuuden tukeminen oikeilla tavoilla lisäisi omalta osaltaan kouluhyvinvointia. Lisäksi haastateltavat kokivat, että

yhteistyön lisääminen jakamalla tietoa mielenterveyden riskitekijöistä ja positiivisen mielenterveyden edistämisestä olisi yhä tärkeämpää.

Paljon kehittämistä on ja kaivataan, että moniammatillista yhteistyötä kehitettäisiin edelleen, koska tiedetään, että mielenterveyteen vaikuttavat asiat ovat kauaskantoisia ja meillä ei ole opettajakouluun liittynyt koulutusta, minkälaisia vaikutuksia kiusaamisella on lapsen mielenterveyteen ja hänen tulevaisuuteensa.

Tarvitaan myös koulutusta siitä, miten lapsi pystyy elämään kiusaamiskokemuksen kanssa ja miten tukea siinä samalla lapsen kasvua ja kehitystä, ettei kiusaamiskokemus rajoittaisi elämää tulevaisuudessa.

Pitäisi järjestää erilaista toimintaa, ryhmäytymistä ja hyvinvointitempauksia yhdessä opilashuollon ja muiden työntekijöiden kanssa.

Koulutusta tunnekasvatuksesta, koska kun lapsi oppii tiedostamaan minkälainen käytös aiheuttaa minkälaisia tunteita ja oppii tunnistamaan miltä toisesta tuntuu, niin se ennaltaehkäisee kiusaamista.

Haastateltavien mukaan tarvittaisiin lisää koulutusta tunnekasvatuksesta, vuorovaikutustaitojen opettamisesta, ryhmädynamiikasta sekä lisää uusia ideoita, joilla voitaisiin vaikuttaa kouluviihtyvyyteen ja sisäiseen motivaatioon. Näillä olisi merkittävä vaikutus koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä, lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisessä sekä kouluturvallisuuden lisäämisessä. Haastateltavat painottivat koulun toimintakulttuurin kehittämistä yhä moniammatillisemmaksi ja resurssien uudelleen rakentamista. Lisäksi toivottiin lisää vuorovaikutusmahdollisuuksia sekä tiiviimpää yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa, jotta lapsi voidaan kohdata ja häntä voidaan auttaa kokonaisvaltaisemmin. Moniammatillisia yhteistyökumppaneita tulisi olla enemmän ja niiden tulisi olla helpommin lähestyttävissä sekä saatavissa. Koulujen moniammatillisesti selkeää ja yhteistä toimintatapaa lasten hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi kehittää entisestään.

Kouluun voisi tulla enemmän eri ammattilaisia opettajien avuksi, opastamaan ja neuvoamaan ilmenneissä kysymyksissä ja ongelmissa.

...että psykologista ohjausta tai jotakin sellaista kaipaisi, että osaa tunnistaa onko lapsi vaikka ahdistunut, uupunut tai onko psyykeongelmia, koska mehän nähdään vain pinnalla oleva käytös ja helposti ratkaistaan asia sillä, että kiusaaja tai kiusattu vaihtaa luokkaa tai koulua, mutta eihän sitä sillä ratkaista.

Tarvitaan kiusaajalle ja kiusatulle moniammatillista apua pitkällä aikavälillä, siihen koulutyöhön.

Tulisi panostaa juuri siihen ennaltaehkäisyyn ja hyvinvointiin, että olisi erilaisia aikuisia ja mitä useampia eri ammatin osaajia on, niin sen parempaa se usein on.

Haastateltavien mukaan sillä, että vastuu jaettaisiin hoitotyöntekijöiden kanssa ja tuen mallia kehitettäisiin, olisi positiivinen vaikutus esimerkiksi kiusatun ja kiusaajan tarvitseman avun tehokkaammassa saamisessa. Haastateltavat kokivat, että kun asioita käsiteltäisiin siellä, missä ongelmat syntyivät ja missä lapsi on, se olisi parempi ja turvallisempi malli lapselle. Moniammatilliset yhteistyökumppanit tulisi siis saada lähemmäksi koulun arkea myös fyysisesti, esimerkiksi luomalla monitoimikeskus, jossa kaikki tarvittava apu ja tuki olisi samassa rakennuksessa koulun kanssa. Lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisen kannalta olisi tehokkaampaa ja vaikuttavampaa, mikäli tarvittava hoito ja tuki jalkautuisivat koulun arkeen.

Yhteistyökumppaneita tulisi saada lähemmäksi koulun arkea (...), että meidän ei aina tarvitsisi lähettää lasta johonkin taikka pitää yksittäisiä palavereita jossakin, vaan moniammatillinen yhteistyö tulisi saataville tänne, mikä on lapselle turvallinen ympäristö.

Nyt keskustellaan myös paljon siitä, että miksi sen hoidon ja tuen pitäisi olla erillään tästä lapsen normaalista arjesta (...), miksei sitä voitaisi tarjota niin, että se hoito ja tuki tulisi myös tänne koulun arkeen, jotta se kohtaisi paremmin sen hetkiset tarpeet, mitä lapsilla on.

Haastateltavat kokivat, että koulun omalla henkilökunnalla on ihan kohtuullisesti mahdollisuuksia puuttua kiusaamiseen. Mikäli lapsella tai nuorella on kuitenkin mielenterveyteen liittyviä ongelmia, niin silloin hoidon ja tuen jalkautuminen kouluun olisi vaikuttavampi ja tehokkaampi tapa kuin tämä nykyinen hyvin irrallaan arjesta oleva yhteistyömalli. Koulun henkilökunta kyllä ohjaa ne lapset ammatillisen avun piiriin, joilla on haasteita tai ongelmia tai jotka oireilevat selvästi mielenterveyden alueella, mutta tässä hoitotyöntekijät voisivat olla vastapuolisesti tukemassa kouluja tekemällä tiiviimpää yhteistyötä. Hoitotyöntekijöitä myös toivottiin välittämään tietoa koululle lapsen tilanteesta ja tarpeista. Haastateltavien mukaan moniammatillisen yhteistyön lisäämisellä ja kehittämällä olisi erityisen suuri merkitys ja vaikutus koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa. Näin koulukiusaamisen vähentämisen koettaisiin olevan mahdollisesti vielä nykyistä tehokkaampaa.

Voisi hyödyntää teidän osaamista sen mielenterveyden edistämiseen ja justinsa tällaisten erilaisten lasten kohtaamiseen, jos on vaikka ADHD, ADD tai Asperger, niin sitä tietoa siitä, koska monesti jos on erilainen niin on helpompi kiusaamisen kohde.

Mielenterveyden näkökulmasta avun saaminen on hiukan hidas prosessi sellaisille lapsille, joilla on mielenterveyden kanssa haasteita, apu tulisi siis saada sen lapsen tasolle. ...jos tarvitaan järeämpiä toimenpiteitä, niin usein ne prosessit kestää hyvin pitkään vaikkapa nyt psyykkisesti oireileville lapsille, niin siihen toivoisi sellaista jouhevuuutta ja nopeutta reagointiin.

Haastateltavien mukaan varsinkin mielenterveyden näkökulmasta tarvittaisiin lisää resursseja ja yhteistyötä, koska monesti lapsen tarvitessa apua ja tukea on avun saaminen liian hidas ja pitkä prosessi. Haastateltavat toivoivat varsinkin sellaisiin tilanteisiin lisää jouhevuuutta ja nopeutta reagointiin, joissa kyseessä on psyykkisesti oireileva lapsi. Haastateltavat kokivat myös kokonaisuudessaan, että resurssointia tulisi uudistaa ja lisätä. Koulupsykologin ja koulukuraattorin toivottiin olevan tavoitettavissa joka koulupäivä, aina kun lapsi tarvitsee apua ja tukea.

Haastattelussa tuli esille ajatuksia siitä, miten opettajia ja kasvattajia voitaisiin tukea moniammatillisen yhteistyön kehittämisen lisäksi, jotta kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja puuttuminen olisi tehokkaampaa ja vaikuttavampaa. Haastateltavien mukaan yhteistyöllä on tärkein merkitys, ja he kokivatkin kollegiaalisen yhteistyön olevan lähtökohtana kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisen vaikuttavuuden lisäämisessä. Opettajilla tulisi olla hyvin yhteinen näkemys ja käsitys asioista sekä koulun oppilashuollon verkoston tulisi jakaa tehokkaammin omaa osaamistaan ja tietämystään koulun sisällä, joten sille tulisi olla enemmän aikaa. Koulun sisäistä yhteistyötä tulee siis lisätä ja kehittää. Haastateltavat kokivat lasten hyvinvoinnille tärkeäksi koulun hyvän ilmapiirin luomisen ja ylläpitämisen myös koulun työntekijöiden kesken. Ylläpitämällä koulun ilmapiiriä avoimena, luotettavana ja toisia kannustavana sekä korostamalla kollegiaalisen tuen merkitystä, uskalletaan ottaa arkojakin asioita esille ja löydetään yhdessä uusia ratkaisunäkökulmia. Kaikille opettajille tulee olla myös tarjolla keskustelukumppaneita, vertaistukea ja työnohjausta.

Jotta yksittäisen opettajan olisi helpompaa ja vaikuttavampaa ennaltaehkäistä kiusaamista, se vaatii koko kouluyhteisön sitoutumista.

Kollegan löytäminen antaa tukea ja uusia näkökulmia.

Näen tärkeänä, että voi saada kollegoilta ja työyhteisöltä tukea, opettajat tarvitsevat paljon keskustelukumppania ja kollegaa, joka kuuntelee ja yhdessä pohtii asioita ja sitä kautta saa rohkeutta toimia, koska yksin voi olla joskus pelottava päättää asioita eli opettajia ei jätetä yksin selvittämään kiusaamistilanteita.

Haastateltavien mukaan olisi tärkeä lisätä yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa ja kehittää entisestään tiedonkulkua kodin ja koulun välillä. Kodilla on merkittävin rooli lapsen kasvussa, joten koululla ja kodilla tulisi olla selkeät yhteiset käytänteet ja toimintamallit tukea kasvua. Yhtä tärkeää on myös molempien yhteisöjen selvät yhteiset rajat, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua ja sitä ennaltaehkäistä. Huoltajia tarvitaan tuomaan esiin asioita kotoa, jotka heijastuvat lapsen koulunkäyntiin. Lisäksi koteja tarvitaan vapaa-ajalla tapahtuvan kiusaamisen selvittämisessä. Huoltajia tulisikin rohkaista enemmän olemaan kiinnostuneita oman lapsen hyvinvoinnista sekä olemaan yhteydessä heti kouluun, jos heille

tulee huoli lapsen mielialasta, koulunkäynnistä tai jaksamisesta myös lapsensa kavereiden kohdalla. Yhteisöllisellä kasvattamisella on merkittävä rooli kiusaamiseen ennaltaehkäisemisessä. Siihen tarvitaan kouluja, koteja ja moniammatillista yhteistyötä. Lapselle voi olla traumaattista, jos hän kokee, että hänen ympärillään olevat aikuiset eivät puutu kiusaamiseen.

Lapsen on tärkeä huomata, että vanhemmat ja koulu puhaltavat yhteen hiileen, ettei vapaa-ajalla, koulussa ja kotona olisi ristiriitoja esimerkiksi, että vapaa-ajalla kiusaaminen on sallittua ja koulussa taas ei.

Koulun olisi hyvä tietää myös lapsen perhetilanteesta ja mahdollisista riskitekijöistä, jotka saattavat vaikuttaa lapseen ja heijastua koulunkäyntiin.

Äärimmäisen tärkeää kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja lopettamisen näkökulmasta on saada huoltajat ja siihen liittyvät osapuolet keskustelemaan yhdessä.

6 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia. Luvussa kuvataan lisäksi opinnäytetyön luotettavuutta ja etiikkaa. Luvussa käsitelen myös opinnäytetyöprosessia ja aikataulutusta, ammatillista kasvua sekä oppimiskokemustani.

6.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvattiin asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että KiVa Koulu -toimenpideohjelma on tuottanut hyviä tuloksia toteutuessaan toimintamallin mukaan ja sillä on ollut positiivinen vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa, kuten aikaisemmat tutkimukset ovat myös todistaneet sen olevan yksi tehokkaimmista kiusaamista ehkäisevistä ohjelmista (Kaski & Nevalainen 2017, 171; Kaukiainen ym. 2009; KiVa Koulu). Tulokset osoittivat myös, että moniammatillisen yhteistyön lisäämisellä voidaan vaikuttaa vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen. Kehittämällä moniammatillista yhteistyötä voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä kouluympäristössä ja vapaa-ajalla.

Opinnäytetyön tulosten mukaan KiVa Koulu -toimenpideohjelma on uudenlainen tapa toimia, jossa on tutkimustieto taustalla. KiVa Koulu -toimenpideohjelma on kehitetty eri asiantuntijoiden toimesta ja sen kehittämisessä on hyödynnetty aikaisempaa kiusaamista koskevaa tutkimustietoa sekä kokemuksia aikaisemmista interventio-ohjelmista (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Toimenpideohjelma tuli tarpeeseen ja se oli toteutuessaan todella hyvä. Haastatteluissa asiantuntijat kertoivat toimenpideohjelman olleen jämäkkä kokonaisuus, joka antaa selkeän toimintamallin koulukiusaamisen vastustamiseen. Haastatteluista kävi ilmi, että toimenpideohjelma antaa koululle arkipäivän työkaluja koulukiusaamiseen puuttumiseen, sen käsittelemiseen sekä ennaltaehkäisyyn. Tulokset osoittivat, että toimenpideohjelma

on toteutunut sen tarkoituksen ja tavoitteen mukaan, koska sen tarkoituksena oli toimia kiusaamisen vastaisena työvälineenä kasvattajien käytössä (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009).

Kiva Koulu -toimenpideohjelma pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisen vastaiseen työhön (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Tuloksissa tuli esiin, että haastateltavat olivat kokeneet toimenpideohjelman vaatineen sitoutumista ja kaikkien panosta toteutuakseen. Haastateltavat kokivat, että jotta tulokset alkoivat näkymään, vaati se pitkäjänteisyyttä, kärsivällisyyttä ja systemaattisuutta. KiVa Koulu -toimenpideohjelmaa suunniteltaessa ja sen tavoitteen mukaisessa toteutumisessa oli painotettu sen toimenpiteiden kattavan koko koulun, kaikki luokat, opettajat ja muun henkilökunnan. Toimenpideohjelma vaatii toteutuakseen sitä, että sen yleiset toimenpiteet ovat kohdistettu kaikkiin oppilaisiin ja ne ovat pääasiassa kiusaamista ennaltaehkäiseviä (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Tulosten mukaan toimenpideohjelma oli helppo toteuttaa myös ilman koulutusta, koska se oli suunniteltu ja rakennettu niin, että opettaja pystyi käyttämään sitä ikään kuin selviytymisoppaanaan. Asiantuntijat kokivat, että toimenpideohjelma oli kokonaisvaltainen paketti kaikkine ohjeineen ja materiaaleineen. Asiantuntijat kertoivat toimenpideohjelman tukeneen koulua kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa sekä olleen tehokas kiusaamiseen puuttumisessa ja sen selvittelyssä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia edistäneitä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toimintoja ja käytänteitä oli useita. Haastatteluista nousi esiin runsaasti toimintoja ja käytänteitä, joilla on ollut vaikutus kiusaamisen puuttumisen, selvittelyn sekä ennaltaehkäisyn tehostumisessa. KiVa Koulu -toimenpideohjelman tarkoitus on antaa kouluille materiaalia opetuskäyttöä sekä vanhempainiltoja varten (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Tulosten mukaan säännölliset KiVa-oppitunnit, selvät oppituntisuunnitelmat sekä työn tekeminen näkyväksi koulussa vaikuttivat tehokkaasti kiusaamiseen ennaltaehkäisyyn. Tuloksissa nousi esiin myös kehitettäviä osa-alueita sekä asioita, joissa opettajat ja koulun väki kokivat tarvitsevansa tukea, jotta koulukiusaamisen ennaltaehkäisy voisi olla vielä vaikuttavampaa. Haastateltavat kokivat, että he tarvitsevat lisää vuorovaikutusmahdollisuuksia ja tiiviimpää yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa, jotta lapsi voidaan kohdata ja tukea tätä kokonaisvaltaisesti. Haastateltavien mukaan olisi lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisen kannalta tehokkaampaa ja vaikuttavampaa, mikäli tarvittava hoito ja tuki jalkautuisivat koulun arkeen tehokkaammin ja fyysisemmin.

Toimenpideohjelman määrätietoinen toteutus, kiusaamistapausten tarkka seuranta ja selvittely sekä kiusaamiseen puuttumisen varhainen ja alhainen kynnyks olivat käytänteitä, joita asiantuntijat pitivät tär-

keinä. Kuten toimenpideohjelman tavoitteenakin on ollut, että kohdennetut toimenpiteet otetaan käyttöön kiusaamistapauksen tultua ilmi ja ne kohdistetaan erityisesti kiusaamiseen osallistuneisiin lapsiin tai nuoriin, tavoitteena on ollut saada kiusaaminen loppumaan (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Sen, että KiVa Koulu -toimenpideohjelmassa keskitytään paitsi kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen, niin myös mahdollisimman tehokkaaseen puuttumiseen, asiantuntijat olivat kokeneet toimivaksi tavaksi ja pitivät sitä erittäin tärkeänä (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009).

Lisäksi tulosten mukaan yhteisöllisen vastuun kasvattaminen havainnoimalla ryhmärooleja sekä korostamalla aktiivisen ja rohkean ryhmän merkitystä koettiin edistäneen kouluhyvinvointia. Toimenpideohjelman toiminnalla on pyritty vaikuttamaan oppilaisiin niin, että he rohkenisivat toimimaan ja osoittamaan muille, etteivät hyväksy kiusaamista eivätkä lähtisi kannustamaan kiusaajaa vaan menisivät kiusatun puolelle. (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Tämän haastateltavatkin olivat kokeneet tärkeänä ja sillä oli tulosten mukaan tehokas vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä siihen puuttumisessa. Haastatteluissa korostui ryhmän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen sekä ilmapiiriin ja viihtyvyyteen satsaaminen kouluarjessa. Myös sillä, että vuorovaikutuskulttuuria lisättiin ja keskustelukulttuuria vahvistettiin, oli merkittävä vaikutus kiusaamisen vähenemiseen luokassa. Asiantuntijat kertoivat, että kun lapsille opetetaan sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja, osaavat he toimia paremmin ryhmässä sekä olla itse ennaltaehkäisemässä sekä puuttumassa kiusaamiseen rohkeammin. Tulokset osoittivat, että ennen kuin yhteisössä herää yhteinen vastuuntunne siitä, että kiusaaminen on saatava vähenemään, niin vasta silloin kiusaamisen loppuminen ylipäättensä voi mahdollistua, mutta se vaatii myös koko yhteisön ja ryhmän arvojen ja toimintatapojen muuttumista. (KiVa Koulu; Kaukiainen ym. 2009). Tulosten mukaan aktiivinen ja rohkea ryhmä vastusti passiivistakin kiusaamista paremmin.

Opinnäytetyön tulosten mukaan moniammatillista yhteistyötä tulisi kehittää, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä voitaisiin edistää koulussa. Aikaisempien tutkimusten mukaan moniammatillisella yhteistyöllä on todettu olevan positiivinen merkitys erilaisten ongelmien ratkaisemisessa ja vastausten löytämisessä hankaliin tilanteisiin sekä asioihin (Talama 2009, Isoherranen 2012). Tämän vuoksi moniammatillisen yhteistyön kehittämällä olisi myös opinnäytetyön tulosten mukaan vaikutusta kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumisen tehostamisessa. Asiantuntijat toivat esiin, että he tarvitsisivat täydennyskoulutusta ihmismielen, käyttäytymisen ja psyyken toiminnoista. Tulosten mukaan moniammatillisella ja laaja-alaisella tiedon ja osaamisen jakamisella olisi merkittävä edistävää vaikutus. Kontio (2010) korostaa tutkimuksessaan, että ihmisten monimuotoisten ongelmien kohtaaminen ja ratkaiseminen edellyttää varsin monien eri työntekijöiden yhteistyötä. Myös Isoherranen (2008) tuo

esiin, miten moniammatillisuuden kautta useita erilaisen tiedon ja erilaisen osaamisen näkökulmia pystytään tuoda yhteen, ja näin pystytään muodostamaan systemisiä kokonaisuuksia ja vaikuttamaan toivottuihin asioihin kehittävästi sekä edistävästi.

Opinnäytetyön tulosten perusteella koulun toimintakulttuuria tulisi kehittää yhä moniammatillisemmaksi. Jotta moniammatillinen yhteistyö voisi lisääntyä, vaatii se muutoksia toimintakulttuurissa (Isoherranen 2018). Isoherranen (2012) korostaa väitöskirjassaan sitä, että moniammatillisen yhteistyön käsitteen avaaminen ja ymmärryksen lisääminen sen merkityksestä ja taustasta auttaa ammattilaisia ja työntekijä kehittämään työkuultuuria yhteistyön suuntaan. Kiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä paremmin ja tehokkaammin, jos koululla lisättäisiin moniammatillista yhteistyötä ja uudistettaisiin resurssointia. Myös Kontio (2010) tuo tutkimuksessaan esiin, että omat haasteensa yleensäkin minkä tahansa yhteistyön onnistumiseen tuovat muun muassa resurssien vähyys sekä toimintamallien että työn- ja vastuunjakoon liittyvien velvoitteiden ja sopimusten puute. Kouluille kaivattaisiin pysyvää moniammatillista henkilökuntaa, jolla tarkoitetaan tässä kullekin koululle omaa resurssointia.

Opinnäytetyö herätti toiveen jaetun vastuun lisäämisestä hoitotyöntekijöiden kanssa sekä tuen mallin kehittamisestä. Mielenterveyden näkökulmasta tarve lisäresursseihin ja yhteistyön lisäämiseksi korostui, sillä monesti lapsen tarvitessa apua ja tukea on avun saaminen liian hidas ja pitkä prosessi. Kuten Hoppo (2018) artikkelissaan tuo esiin, kouluihin tarvitaan erityisesti erilaisia työryhmiä, jotka ovat erikoistuneet ja perehtyneet mielenterveystyöhön, jotka pystyisivät ottamaan vastuun kouluarjen keskellä näistä lapsista, joilla on hiukan lievempiä ongelmia ja oireita. Tällä hoidon ja tuen jalkautumisella lapsen kouluarkeen olisi merkittävä vaikutus hyvinvoinnin edistämiseksi. Koulu ei yksin pysty ratkaisemaan ikuista kiusaamisen ongelmaa, emmekä saisi olettaa, että ratkaisu ongelmaan löytyy vain yhden ammattikunnan tai tieteen edustamasta viitekehyksestä (Isoherranen 2008, 32).

Kuten Talasma (2009) ja Isoherranen (2012) korostavat tutkimuksissaan moniammatillisen yhteistyön merkitystä ja vaikutusta ongelmien ratkaisemisessa, niin myös opinnäytetyöni tulosten mukaan moniammatillinen yhteistyö on avainasemassa, kun halutaan kehittää toimintaa ja uudistaa käytänteitä toimivimmiksi ja vaikuttavimmiksi. (Huikko, Kovanen, Lämsä, Santalahti, Torniainen-Holm, Tuulio-Henriksson & Vuori 2018). Koulun toimintakulttuurin kehittäminen moniammatillisemmaksi ei voi onnistua, jos yhteiseen tiedon prosessointiin tai kokoamiseen ei varata aikaa, välineitä tai mahdollisuutta (Isoherranen 2008, 32).

6.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja etiikka

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin on esitetty erilaisia suosituksia. Yleisiä kriteereitä luotettavuudelle ovat esimerkiksi uskottavuus, siirrettävyys, luotettavuus, vastaavuus, riippuvuus ja vahvistettavuus. Uskottavuus tarkoittaa, että tutkimusprosessi on kuvattu mahdollisimman tarkasti, jotta lukija ymmärtää, mistä tulokset ovat muodostettu ja mitkä ovat tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 197.) Uskottavuuden lisäämiseksi pyrin mahdollisuuksien mukaan käyttämään taulukoita ja liitteitä, joissa ilmenee analyysin etenemisprosessi alkuperäistekstistä alkaen. Pyrin myös kuvaamaan analyysin vaihe vaiheelta. Siirrettävyys luotettavuuden kriteerinä taas tarkoittaa tulosten siirrettävyyttä johonkin muuhun tutkimusympäristöön. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198.) Siirrettävyyden kannalta pyrin tutkimuksessa kuvaamaan huolellisesti tutkimusympäristön, osallistujien valinnan ja selvittämään taustat sekä kuvaamaan myös aineiston keruun ja analyysin huolella, mutta huomioimaan samalla tutkittavien anonymiteetin ja yksityisyyden suojan. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198.) Vahvistettavuus tarkoittaa, että ratkaisut ovat esitetty niin tarkasti, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 139). Pyrin tutkimuksessani ottamaan huomioon nämä luotettavuuden kriteerit ja työstin sekä analysoin tutkimustuloksia niiden kautta.

Tulosten luotettavuutta vahvisti muun muassa se, että haastateltavat olivat saaneet teemahaastattelurungon etukäteen luettavakseen ja he pystyivät haastattelutilanteessa antamaan harkittuja ja kattavia vastauksia, koska he olivat pystyneet miettimään niitä etukäteen. Tässä huomasin sen, että he, joilla oli ollut aikaa miettiä vastauksia ja kysymyksiä, pystyivät antamaan paremmin tietoa kuin ne, joilla oli ollut vähemmän aikaa perehtyä haastattelurunkoon (Kananen 2017, 55-56; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 111). Lisäksi se, että haastateltavat olivat valittu oikein ja he oli asiantuntijoita sekä pystyivät vastaamaan ammattitaitoisesti esitettyihin kysymyksiin, lisäsi tulosten luotettavuutta. Koin myös, että haastatteluissa esittämäni lisäkysymykset auttoivat haastateltavia täsmentämään vastauksia. Tulosten luotettavuutta saattoi heikentää joidenkin haastattelutilanteiden häiriöt, koska ne järjestettiin koulussa. Vaikka haastattelua varten oli pyritty järjestämään rauhallinen tila, niin saattoi sinne kuulua melua tai se keskeytettiin. Lisäksi oma jaksaminen analyysin tekemisen loppuvaiheessa saattoi vaikuttaa tulosten luotettavuuden heikkenemiseen, mutta koin kuitenkin, että sain asiat pidettyä kasassa eikä tärkeitä tietoja jäänyt pois tuloksista.

Tutkimukseni eettisinä lähtökohtina olivat yhteiskunnallinen merkitys ja hyöty, vapaaehtoisuus, tietoinen suostumus, luottamuksellisuus ja anonymiteetin säilyttäminen. Tutkimusaiheen valinta on jo ensimmäinen tutkijan tekemä eettinen ratkaisu. Tutkijan tulisi miettiä tutkimuksen merkitystä yhteiskunnallisesti mutta myös sitä, miten tutkimus vaikuttaa siihen osallistuviin henkilöihin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218.) Opinnäytetyöni tutkimusaiheen lähtökohtana oli se, että haluttiin saada kokemuksellista tietoa KiVa Koulu -toimenpideohjelman vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä lisätä tietämystä moniammatillisen yhteistyön merkityksestä lasten ja nuorten mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opinnäytetyössäni halusin tuoda esiin tietoa aikaisemmista tutkimuksista kiusaamiskokemuksen mahdollisista vaikutuksista mielenterveysongelmiin sekä tämän pohjalta korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä koulukiusaamisen sekä kiusaajan tunnistamisessa ja auttamisessa. Opinnäytetyöni tietoperustan tukena käytin kyseisten henkilöiden asiantuntijuutta, sillä heiltä saamani kokemus tuki aikaisempia tutkimusnäkökulmia. Tutkimuksen tulosten avulla yhteiskunnassa voitaisiin kiinnittää lisää huomiota ja saataisiin lisää tietoa kiusaamisen ennaltaehkäisystä moniammatillisesti, jotta sitä pystyttäisiin kehittämään.

Tutkijan tulee hoitotieteellisen tutkimusetiikan mukaisesti pyrkiä minimoimaan tutkittaville mahdollisesti aiheutuvien tarpeettomien haittojen ja epämukavuuksien riskit. Usein hoitotieteellisissä tutkimuksissa ollaan kiinnostuneita hyvin sensitiivisistä aiheista, joiden käsittely voi herättää tutkittavissa voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita. Tutkijan tulee arvioida, onko tarpeellista kysyä tutkittavilta sensitiivisiä tietoja. Erityisesti tulee huolehtia, ettei tutkimuksen tuottamaa tietoa voida käyttää tutkimukseen osallistuneita vastaan. Tutkimukseni mahdolliset riskit ja haitat minimoin siten, että tutkimukseeni ei osallistunut lapsia, haavoittuvia ryhmiä tai potilaita. En käsitellyt tai kysynyt haastateltavilta tutkimukseen osallistujilta sensitiivisiä tai henkilökohtaisia asioita. Korostin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja tutkimuksen luottamuksellisuutta sekä mahdollisuutta kieltäytyä. Osallistujien tulee olla aidosti vapaaehtoisia ja osallistumisen tulee perustua tietoiseen suostumukseen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218.) Tutkimuksen tekemisessä tutkittavien yksityisyyden suoja on yksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä periaatteista (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 217–218). Raportoidessani tutkimustuloksia pääsääntöni oli kirjoittaa ne tutkittavien ja heidän mainitsemiensa muiden henkilöiden anonymiteetti turvaten. Tutkittavien asiantuntijoiden ammattinimikkeet sain julkistaa heidän kirjallisella suostumuksellaan (LIITE 4).

Tutkimusluvan hakemisessa otin yhteyttä kaupungin sivistystoimenjohtajaan ja sain tutkimusluvan (LIITE 1) sieltä. Tämän jälkeen hain tutkimusluvan kouluilta olemalla rehtoreihin yhteydessä ja kysy-

mällä myös heidän suostumuksensa kirjallisena (LIITE 3). Otin myös henkilökohtaisesti yhteyttä asiantuntijaosallistujiin eli tiedonantajiin ja pyysin tietoisen suostumuksen (LIITE 4) tutkimukseen osallistumisesta heiltä. Tutkimuslupahakemuksen ja kirjallisen tietoisten suostumuksen lomakkeet valmistelin ohjaavan opettajan ohjauksessa ja se hyväksyttiin. Luottamuksellisuuden eli anonymiteetin pyrin varmistamaan sillä, että tutkimustietoja ei luovutettu kenellekään tutkimusprosessin ulkopuoliselle. Aineisto säilytettiin salasanalla suojatulla tietokoneellani sekä kirjallinen aineisto lukitussa paikassa kotona työhuoneessani. Tutkimusprosessin jälkeen työn valmistuttua muutin aineiston pysyvästi sellaiseen muotoon, etteivät tiedon kohteet ole siitä tunnistettavissa ja poistin aineiston asianmukaisesti tietokoneelta sekä roskakorista pysyvästi. Lisäksi kirjallisen aineiston tuhosin silppuroimalla.

6.3 Opinnäytetyöprosessi

Aloitin opinnäytetyön työstämisen toukokuussa 2017. Selatessani opinnäytetyöaihepankkia nousi tämä kiinnostavana ja mielestäni ajankohtaisena aiheena. Kiusaaminen ja syrjimineen ovat aiheina sellaisia, joita olen itse kohdannut arjessani koulussa, työssä, armeijassa ja kaveriporukoissa maahanmuuttajataustastani johdosta. Tutkimusaiheeni ponnahduslaudaksi muotoutui lopulta erään terveystieteiden tutkimuskeskuksen toivomus kuulla kokemuksia koulujen toteuttaman KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Lisäksi aihe nousi aitona huolena koulumaailmasta keskusteltuani peruskouluopettajien kanssa kiusaamisen ennaltaehkäisemisen riittävydestä, psykologisen tietotaidon puuttumisesta opettajakoulutuksesta ja moniammatillisen yhteistyön vähäisyydestä kouluarjessa. Huolenaiheeni tutkimuskysymyksenä oli ajankohtainen ja jaettavissa myös Kokkolan opetus- ja kulttuuritoimen näkökulmasta, sillä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy ovat Kokkolan perusopetuksen strategian kehittämiskohteina tulevina vuosina.

Alussa aihe tuntui laajalta ja jouduin miettimään tarkasti sitä, miten lähtisin aihetta rajaamaan. Lopulta päädyin selvittämään, miten KiVa Koulu -toimenpideohjelma on vähentänyt kiusaamista sekä mikä merkitys moniammatillisella yhteistyöllä on kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa, jotta lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia voitaisiin edistää kouluympäristössä. Halusin selvittää, minkälaista tukea koulu tarvitsee. Aiheen varmistuttua aloitin opinnäytetyön suunnitelman tekemisen. Aloitin perehtymällä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Lähteinä pyrin käyttämään uusimpia sekä luotettavia tutkimuksia ja lainsäädäntöä. Lähdemateriaalini koostuivat

sekä kansainvälisistä että suomalaisista lähteistä ja kirjallisuudesta. Suunnitelmaa työstäessä aihe muotoutui hiljalleen nykyiseen muotoon. Suunnitelman työstämiseen sekä aiheeseen perehtymisessä käytin runsaasti aikaa, sillä pidin mielessä, että hyvin suunniteltu on puoliksi tehty.

Suunnitelmaa tehdessä koin itselleni ja tutkimuskysymyksiini sopivimmaksi toteuttamistavaksi teema-haastattelun. Olin perehtynyt myös erilaisiin menetelmiin ja koin teemahaastattelun antavan mahdollisimman laajasti tietoa sekä sen avulla haastatteluiden yhteydessä minulla olisi vielä mahdollisuus kysyä lisäkysymyksiä sekä tarkentaa vastauksia, mikäli koin siihen tarvetta. Teemahaastattelu vaikutti sopivimmaksi senkin takia, että haastattelin asiantuntijaryhmää, johon olin valinnut kahdeksan henkilöä ja koin tarvitsevani laadukasta tietoa määrän sijasta.

Opinnäytetyösuunnitelma hyväksyttiin syksyllä 2018. Sen jälkeen sain haettua tutkimuslupaa. Tutkimusluvan sainkin nopealla aikataululla ja olin yhteydessä kouluihin ja sovin haastatteluiden toteuttamisen ajankohdat. Lähetin kouluille tutkimustiedotteen (LIITE 2), jonka he saivat rauhassa lukea. Kävin myös tapaamassa koulujen rehtoreita ja he allekirjoittivat organisaation suostumuslomakkeen (LIITE 3).

Opinnäytetyön tietoperustan kokoamisen aloitin jo suunnitelman tekovaiheessa, mutta täydensin sitä läpi tutkimusprosessin. Perehdyttyäni aiheeseen kokonaisvaltaisesti sekä keskustellessani aiheesta työelämäohjaajani kanssa sain luotua rungon siitä, minkälaista tietoa haastateltavilta tarvitsisin sekä mitä asioita heiltä haluaisin kysyä. Tämän tiedon ja kokemuksen pohjalta muodostin teemahaastattelurunon (LIITE 5). Marraskuussa 2018 menin kouluille tekemään haastattelut. Tein kaksi haastattelua päivässä ja sovin ne kahden viikon ajalle, miten haastateltavilta löytyi aikaa. Ennen haastatteluita jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen (LIITE 4) tutkimustiedotteen luettuaan. Haastatteluiden pitäminen oli itselleni uutta ja koin kehittyväni niissäkin loppua kohden. Haastatteluja toteuttaessani havaitsin etukäteen haastattelukysymyksiin perehtyneiden vastaavan suoraan ja selkeästi kysymyksiin. Koin hyvänä tulosten luotettavuuden kannalta, että haastateltavat olivat saaneet teemahaastattelurunon etukäteen itselleen.

Litteroin haastattelut aina heti haastatteluiden jälkeen. Koin sen hyvänä tapana, joka auttoi prosessin etenemistä aikataulussa. Koin sen lisäksi myös kehittävänä mahdollisia seuraavia haastatteluita ajatellen ja pystyin näin miettimään tarkentavia kysymyksiä sekä tiesin, mitä tietoa tarvitsin vielä lisää. Litteroituani kaikki haastattelut luin ne useasti läpi ja käytin aikaa niihin perehtymiseen. Aineiston analyysin aloitin heti, kun olin saanut haastattelut litteroitua. Oli hienoa huomata, että tulokset saturoituvat todella selvästi, koska jo puolet haastatteluista pidettyäni havaitsin saturaatiota. Koin silti tärkeänä haastatella

kaikkia, joita olin suunnitellut haastattelevani, koska tällöin sain täsmällisesti moniammatillisia näkemyksiä tutkimuskysymyksiin. Eri ammattiryhmän asiantuntijalta sain kuitenkin hyvin vaihtelevia, tärkeitä ja uusiakin näkökulmia toisiinsa verrattuna. Haastattelutilanteista pyrin tekemään rauhallisia sekä olemaan enemmän kuuntelijana, mutta pystyin tarvittaessa ohjaamaan haastattelua etenemään oikeaan suuntaan.

Litteroinnin jälkeen aloitin aineiston analyysin. Analyysi oli tutkimuksessani induktiivinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin koin vaativimmaksi ja työläimmäksi vaiheeksi tutkimusprosessissa. Haastatteluiden pelkistäminen vaati paljon keskittymistä sekä paneutumista niihin ajatuksella. Ydinasioiden löytäminen ja pelkistettyjen ilmauksien muodostaminen alkuperäisilmauksista oli työlästä, mutta samalla palkitsevaa, kun huomasi tulosten paljastuvan suuren tekstimäärän joukosta. Analyysi toteutui niin kuin olin sen suunnitellut. Erilaisuuksien ja samanlaisuuksien ryhmittelyvaiheessa samainen saturaatio oli todellakin havaittavissa. Lopulta sain jokaiseen teemahaastattelukysymykseen mielestäni hyvät ja laadukkaat vastaukset ja pystyin muodostaamaan ala- sekä yläluokat. Tulosten kirjoittaminen oli tarkan analyysin ansiosta helppoa.

Koko prosessin ajan täydensin tietoperustaa, kunnes olin siihen tyytyväinen sekä kirjoitin koko ajan ylös omia pohdintojani tutkimuksen eri vaiheista, tuloksista sekä johtopäätöksiä, joita nousi esiin haastatteluihin sekä aiheeseen perehtyessäni. Tutkimusprosessi oli itselleni todella mielenkiintoinen ja koin aiheen tärkeänä. Siksi koin oikeasti halua tukea kouluja sekä kehittää moniammatillista yhteistyötä tämän tutkimuksen tulosten avulla.

6.4 Ammatillinen kasvu ja oppimiskokemukseni

Suomen kielen taitoni sekä se, että minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä, tekivät opinnäytetyön tekemisestä haastavan, vaativan ja pitkän prosessin. Opinnäytetyön tekeminen kesti 1,5 vuotta. Puoli vuotta ennen tutkimuksen valmistumista sain hyvää ohjausta opettajaltani sekä opinnäytetyön aikataulusuunnitelma autoivat etenemisessä paljon. Huomasin myös opinnäytetyön suunnitelman tekemisen tärkeyden aineiston keruun ja analysoinnin aikatauluttamisessa, joten ne valmistuivat nopeasti, joten pohdintaan jäi riittävästi aikaa. Opinnäytetyön prosessin ajan pidin päiväkirjaa omista havainnoistani ja ajatuksistani, joita työskentely aiheen parissa herätti. Tämä helpotti puolestaan pohdinnan kirjoittamista.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön prosessi oli hyvin opettavainen. Prosessin edetessä muokkasin aikataulusuunnitelmaa, ja se antoi vauhtia prosessin etenemiselle sekä motivoi työstämään tutkimusta, koska huomasin, että työ tuottaa tuloksia. Opin, että tarkan työn tekeminen vaatii tarkkaa suunnitelmaa, selkeää aikataulua ja kärsivällisyyttä sekä motivaatiota. Alussa minun oli vaikea päättää, teenkö opinnäytetyön yksin vai opiskelukaverin kanssa. Jos olisin valinnut kaverin kanssa yhdessä toteutettavan tutkimuksen, olisi perustelunani ollut työn jakamisen houkutteleva helppous. Mielenkiintoisen aiheen valinta kuitenkin ohjasi tekemään tutkimukseni itsenäisesti. Se, että itsenäisesti sain suunnitella ja päättää aikataulun sekä syventyä aiheeseen kunnolla, oli hyvä ratkaisu minulle ja ylläpiti mielenkiintoani.

Opinnäytetyön prosessin aikana olen kasvanut ammatillisesti. Ymmärsin, miten tärkeää on ensinnäkin ennaltaehkäisevän työn merkitys. Toisekseen oli merkityksellistä havaita, kuinka asioihin voidaan vaikuttaa ja puuttua tehokkaammin juuri yhteistyöllä. Ongelmien havaitsemisen seuraava askel on ratkaisujen etsintä yhdessä. Kaikkiin ongelmiin ei välttämättä voida vaikuttaa tässä ja nyt, mutta niitä pyritään ratkaisemaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä moniammatillisesti, opitaan niistä, tehdään ennakoitua ja pyritään parhaan mukaan puuttumaan kiusaamiseen.

Tämän prosessin aikana on noussut erityisen tärkeäksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin merkitys, sekä sen tukeminen ja koulutuksen lisääminen mielenterveyden edistämiseksi. Ensiarvoisen tärkeää on kaikenlainen ennaltaehkäisytyö. Kouluissa ja kodeissa ei tulisi ilmetä lapsilla kiusaamiskokemuksia emmekä saisi edes olettaa niitä syntyvän voidaksemme vasta sitten lähteä liikkeelle niitä ratkaisemaan. Meidän tulee yhdessä tunnistaa ne lapset ja nuoret, joilla on riski tulla kiusatuksi tai riski sairastua mielenterveydellisesti, jotta kiusaaminen vähentyisi entisestään.

Suomessa on näinä aikoina puhuttu paljon, miten nuoret voivat nykyään huonosti, on paljon mielenterveydenhäiriötä ja opintoja ei käydä loppuun asti näiden syiden vuoksi. Nuoret syrjäytyvät ja vetäytyvät. On vielä hieman etsinnässä, mitkä kaikki mahdolliset asiat ja yksilölliset kokemukset tähän vaikuttavat. Ajattelen, että yksi syy tähän on se, ettei lapsi tai nuori voi henkisesti hyvin. Sitä tukiryhmää ei ole, jota hän tarvitsisi, ja häntä tukevaa toimivaa moniammatillista yhteistyötä. Lapsi tai nuori keskittyy liikaa pelkästään koulun suorittamiseen, kun painopiste tulisi siirtää hyvinvoinnin rakentamiseen. Aikaa tulee olla oppilaiden kuuntelemiseen sekä rohkaisuun tuoda asioita esille. Tarvitaan lisää tietoa ja ymmärrystä siitä, että on asioita, tunnetiloja, kokemuksia ja vaikeuksia, jotka saattavat vaikuttaa koulumenestykseen. Tulisi olla myös lapsen ja nuoren omaksi kokema ryhmä, joka voisi tukea häntä heti. (Happo 2018; Nyssönen 2018; Puurunen 2018; Vähäsarja 2018.)

Haluan olla vaikuttamassa ja luomassa lapsille ja nuorille hyviä kokemuksia koulupolulta sekä tukea heidän hyvinvointiaan ja mielenterveyttään. Pidän tärkeänä opettaa heille, että näissä muureissa on ratkaisuauskot tai ainakin, miten niiden ylitse päästään. Erityisen merkittäväksi tämän tutkimuksen parissa nousi tiedon lisääminen lapsille ja nuorille siitä, mikä vahingoittava vaikutus kiusaamisella on tulevaisuudelle. Myös opettajan pitää olla se, jolla on aikaa opetustyön ohessa kohdata ja kysyä, mitä kuuluu ja miten minkin asian kanssa on edetty. Olisi tärkeä kehittää myös uusia tiedonkulunmenetelmiä, ettei kiusaamisen kertominen jää yksin lapsen vastuulle. On hyvä, että lapsia ohjataan ja rohkaistaan hakemaan itse apua. On kuitenkin pohdittava tilanteita, joissa he voivat olla epätietoisia siitä, mistä apua haetaan tai he hakeutuvat oikeiden ihmisten luo, mutta muodostavat itselleen kokemuksen asioidensa hoitamatta jäämisestä ja myöhemmin syyttävät itseään epäonnistumisistaan. Aikuisten olisi tärkeää löytää polku tällaisiin tyhjiötunteisiin, etteivät lapset hakeutuisi väärin päätösten kautta väärille valinnoille.

Opinnäytetyöni valmistuminen ei tarkoita minulle aiheeseen perehtymisen lopettamista. Toivon ja haluan, että saan antaa aiheeseen liittyen jotain käytännön työssäni ja omasta ammatistani. Olen hyvin iloinen, että päätin valita tämän aiheen, sillä se muuttui entistä ajankohtaisemmaksi työn edetessä. Ajankohtaisuus vahvisti halua kehittää moniammatillista yhteistyötä sairaanhoitajan näkökulmasta, etsiä edes joitakin konkreetista vinkkejä ja panostaa resurssien kehittämiseen. Kiusaaminen on ajankohtainen ilmiö yhä ja kiusaamisen ilmiöt mutkistuvat koko ajan teknologian myötä.

Kiusaaminen on sosiaalinen yhteisön ilmiö, jonka syyt ovat laajemmalla kuin kouluväen kasvatus- ja opetustyössä onnistumisessa tai epäonnistumisessa. Kaikkien saaminen näihin moniammatillisiin talkoisiin yhä tehokkaammin mukaan ja yhdessä yrittäminen on tärkeää – ei vain oman lapsen, oman luokan, tai tutun lapsen kohdalla vaan koko yhteisön, koko kaupungin, koko maan näkökulmasta. Muuttaisimme suomalaista kulttuuriamme yhteisöllisemmäksi ja lisäisimme toistemme hyvinvoinnista huolehtimista. Välittämisen arvoilla ja huolenpidolla rakennamme lasten ja nuorten turvallista tulevaisuutta.

7 JATKOTUTKIMUSAIHEET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tulosten avulla kiusaamisen ennaltaehkäisystä moniammatillisesti saadaan lisää tietoa ja siihen voitaisiin kiinnittää lisää huomiota. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää koulujen toimintakulttuurin kehittämisessä moniammatillisemmaksi esimerkiksi monitoimikeskusten luomisen avulla tai moniammatillisen työryhmän toimimisella kouluarjessa. Lisäksi opinnäytetyön tuloksista on hyötyä sekä koulun työntekijöille että hoitotyöntekijöille, jotta he voisivat edistää kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista sekä lasten ja nuorten mielenterveyttä moniammatillisesti kouluympäristössä.

Opinnäytetyön tuloksista jatkotutkimusaiheeksi nousi kehittää keinoja, joilla lasten ja nuorten kouluhyvinvointia sekä motivaatiota voitaisiin edistää jo hyvin varhaisessa vaiheessa, jopa jo päiväkotijäsen- ja esi-kouluikässä. Tulisi myös keinoja, joilla koulussa voitaisiin tukea tehokkaammin oppilaita, joilla on haasteita tai vaikeuksia kouluarjessa (havaitut ongelmat ja riskioppilaat). Lisäksi opinnäytetyön tulosten perusteella tarvitaan monialaisen lisäkoulutuksen järjestämistä koulun työntekijöille, jotta he voisivat ylläpitää omaa ammattitaitoaan ja kehittää työtapojaan. Täydennyskoulutusta toivottiin kiusaamisen vaikutuksista ja seurauksista lapsen mielenterveyteen ja kehitykseen. Lisäksi toivottiin keinoja, joilla voitaisiin edistää lasten ja nuorten positiivista mielenterveyttä. Myös lisätieto mielenterveyden riskitekijöistä, oppilaan tuntemuksesta sekä erilaisten oppilaiden kuten käytöshäiriöisen, persoonallisuushäiriöisen kohtaamisesta ja tukemisesta olisi hyödyllistä.

Opinnäytetyöni tulosten perusteella voidaan todeta, että:

1. Koulukiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja siihen puuttuminen on tehokasta, kun koko koulu sitoutuu siihen ja koulussa on selkeät sekä yhtäläiset toimintatavat.
2. Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan lisää ja vastuu tulisi jakaa yhdessä hoitotyöntekijöiden kanssa, jotta lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia voitaisiin edistää.
3. Monialaisia täydennyskoulutuksia tarvitaan lisää koulun työntekijöille, ja myös tiedon jakamista tulisi lisätä mielenterveyden edistämisestä, erilaisten oppilaiden kohtaamisesta ja tukemisesta, jotta työntekijöiden ammatillista kasvua tuettaisiin.
4. Koulun tarjoama tuki ei yksin riitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämiseen, vaan koulu tarvitsee tukea muilta ammattiryhmiltä ja työntekijöiltä.

LÄHTEET

- Aalto, P., Helminen, M., Inkilä, J. & Paavilainen, E. 2016. Moniammatillinen yhteistyö perheen kanssa lasten kaltoinkohtelutilanteissa. Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede. Saatavissa: <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.centria.fi/se/h/0786-5686/28/3/mo-niamma.pdf?fbclid=IwAR0MXRYOTgaILqYlxvDygPoLjgV2ORHibhEFK6cM8wk9OFh7ztVO-LePLL-Q>. Viitattu 30.11.2018.
- Haataja, A., Konu, A., Koivisto, A-M. & Joronen, K. 2017. Koulukiusaamisen ja psykosomaattinen oireilu 4.–6.-luokkalaisilla tytöillä ja pojilla. Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti. 2017/54. 76–89. Saatavissa: <https://journal.fi/sla/article/view/63650>. Viitattu 30.11.2018.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Happo, P. 2018. Lapsen elämä on monimutkaistunut ja psykiatrista hoitoa haetaan enemmän kuin koskaan, Lue viiden kipukohdan lista siitä, mikä hoidossa mättää. Psykiatrinen hoito. Saatavissa: https://yle.fi/uutiset/3-10527451?fbclid=IwAR1KhZnkDyg9jJ4gtod0d3ESq-1as-bN-DHnbpKIRs-ToSx1XdOG3_AaqDm4. Viitattu 30.11.2018.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huikko, E., Kovanen, L., Lämsä, R., Santalahti, P., Torniainen-Holm, M., Tuulio-Henriksson, T. & Vuori, M. 2018. Lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon yhteistyö kuntien mielenterveyspalvelujen ja lastensuojelun kanssa. Duodecim. Saatavissa: <https://www-duodecimlehti-fi.ezproxy.centria.fi/api/pdf/duo14504>. Viitattu 30.12.2018.
- Isoherranen, K., Nurminen, R. & Rekola, L. 2008. Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Sanoma Pro Oy.
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos. Akateeminen väitöskirja. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR1RkGZL33ka8G_lane_LraO2Vassal42jqKrQkYWhdYP9qoHzQ9_dtIxZg. Viitattu 30.11.2018.
- Jaskari, K. 2018. Miten jo 8-vuotiaalla voi olla mielenterveysongelmia? – Lastenpsykiatrian läheteiden määrä jatkuvassa kasvussa. Mielenterveys. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9974902?fbclid=IwAR0AgO0mnqj-0jCgtLna25wwonmak-gzIhz5PitFsNwn18e1-SiVPnefVhw>. Viitattu 30.11.2018.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. Jo riittää: Irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Helsinki: Kirjapaja.

Kaukiainen, A., Pöyhönen, V. & Salmivalli, C. 2009. KiVa koulu. Opettajan opas alakoulun 4. luokalle. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja, 3. Opetusministeriö.

KiVa Koulu. Turun yliopisto ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <http://www.kiva-koulu.fi/>. Viitattu 4.4.2018.

KiVa Koulu. Turun yliopisto ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <http://www.kiva-koulu.fi/vanhemmille>. Viitattu 4.4.2018.

Kokkolan kaupungin sivistystoimi. 2018. Kokkolan kaupungin sivistystoimen kehittämissuunnitelma 2018–2021. Saatavissa: https://www.kokkola.fi/hallinto/kaupungin_strategia/sivistystoimen_strategiat/. Viitattu 30.11.2018.

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Tukeva-hanke. Oulu. Saatavissa: <http://www.oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf?fbclid=IwAR0n8ShStkwSaRJ-PCcDSctKmnZK2qWGIxxm-jiqmwi5R03RdTj4L05c9jY>. Viitattu 30.11.2018.

Kääriäinen, P. 2017. Koulu ei voi yksin poistaa kiusaamista. Opettaja 16, 9.

Lehtonen, J. 2011. Monialaisuus voi osoittautua vahvuudeksi terveydenhuollon muutosten keskellä: Moniammatillisuus psykiatriassa. Duodecim lehti. Saatavissa: <https://www.duodecim-lehti.fi/api/pdf/duo99589>. Viitattu 30.11.2018.

Lereya, S.T., Copeland, E.W., Costello E.J. & Wolke, D. 2015. Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: two cohorts in two countries. 529–530. Saatavissa: [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpsy/PIIS2215-0366\(15\)00165-0.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpsy/PIIS2215-0366(15)00165-0.pdf). Viitattu 4.4.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017a. Ammattilaisille: Kiusaamisen seuraukset. Saatavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaamisen-seuraukset/>. Viitattu 4.4.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017b. Vanhemmille: Kiusaaminen. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>. Viitattu 4.4.2018.

National center of bullying. 2018. Types of bullying. Saatavissa: <https://www.ncab.org.au/bullying-advice/bullying-for-parents/types-of-bullying/> Viitattu 4.4.2018.

Nikander, P. 2004. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena: Vuorovaikutuksellinen näkökulma. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2003: 40 279–290. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/242426127_Moniammatillinen_yhteistyö_sosiaali- ja_terveydenhuollon_haasteena_Vuorovaikutuksellinen_nakokulma. Viitattu: 30.11.2018.

Nyyssönen, T. 2018. Opettajien aika alkoi mennä muuhun kuin opettamiseen, pikkukunta palkkasi psykiatrisen sairaanhoitajan ja psykologin pysyvästi koululle. Koulutus ja kasvat. Viitattu: <https://yle.fi/uutiset/3-10505171?fbclid=IwAR26TWGoBbvYXYzLT-vLcDbfDJIt5ahb9UEcpw63hi0o4SSGzFencGDjpnx4>. Viitattu 30.11.2018.

Perusopetuslaki 29 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. 30.12.2013/1267. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P29>. Viitattu 4.4.2018.

Penttilä, E. 1994. Turvallinen koulu. Helsinki: WSOY

Puurunen, T. 2018. Yksi viiltelee itseään, toinen tärisee pulpettinsa alla, yläkoulun opettaja: "Ennen suurin huoli oli, että onko läksyt tehty, mutta nyt päivät ovat selviytymistä". Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10390342?fbclid=IwAR1jq05XIXcN0xX-oaw-cger11ff4VcHMWS4HEndPl2MsRbZWdd8bf4v17I>. Viitattu 30.11.2018.

Sairaanhoitajat. (1996)2014. Sairaanhoitajien eettiset ohjeet. Saatavissa: <https://sairaanhoitajat.fi/jasenpalvelut/ammattillinen-kehittyminen/sairaanhoitajan-eettiset-ohjeet/>. Viitattu 4.4.2018.

Suomen mielenterveysseura. Koulukiusaamisen kohteeksi voi joutua kuka tahansa. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/koulukiusaamisen-kohteeksi-voi-joutua-kuka-tahansa>. Viitattu 4.4.2018.

Talasma, H. 2009. Moniammatillinen yhteistyö koulujen ja psykiatrisen sairaanhoidon välillä. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimus: Kiusaaminen saattaa jättää jopa pahemmat jäljet kuin väkivalta. 2015. Saatavissa: <https://www.is.fi/terveys/art-2000000920457.html>. Viitattu 4.4.2018.

Väestöliitto. 2018. Nuoret: Kiusaaminen. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-jamuut/kiusaaminen/>. Viitattu 4.4.2018.

Vähäsarja, S. 2018. Ahdistuneet lapset halutaan löytää jo alakoulussa, samalla testataan, miten hoito onnistuu kotona netin ja puhelimen kautta. Ahdistuneisuushäiriöt. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10345024?fbclid=IwAR2GL1C6vKYhXiXBgdJ0gty4W3NC91pkJogPtrPKUWLJOxQCIsWRASN-kis>. Viitattu 30.11.2018.

KOKKOLAN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Sivistyskeskus
Sivistysjohtaja

25.10.2018

186 §

Asia TUTKIMUSLUPA / Garang Tor

Perustelut

Päätös

Hyväksyn Centria ammattikorkeakoulun opiskelija Garang Torin tutkimuslupahakemuksen opinnäytetyön tekemistä varten. Tutkimuksen aiheena on mm. moniammatillisen yhteistyön merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa; kokemuksia KiVa Koulu- toimenpideohjelmasta. Aikataulu ja kohderyhmä: lokakuu 2018-joulukuu 2018, [REDACTED] ja [REDACTED] alakoulut, KiVa Koulu -tiimin asiantuntijat, opettajat ja kouluterveydenhoitajat.

Päiväys ja
allekirjoitus

25.10.2018

[REDACTED]
Sivistysjohtaja

KOKKOLAN KAUPUNKI
Sivistyskeskus
KARLEBY STAD
Bildningscentralen

Hyvä vastaanottaja-

Olen viimeisen vuoden sairaanhoitajaopiskelija Centria ammattikorkeakoulusta. Osana koulutusohjelmaa on opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni aiheena on Moniammatillisen yhteistyön merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa: kokemuksia KiVa Koulu -toimenpideohjelmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Opinnäytetyö toteutetaan haastattelemalla koulun KiVa-tiimiin kuuluvia asiantuntijoita. Haastateltavat valitaan haastatteluun sen perusteella, että heillä on paljon kokemusta koulukiusaamisen vastaisesta työstä, KiVa Koulusta sekä lasten ja nuorten parissa tehtävästä työstä. Lisäksi haastateltavat voivat antaa kehittämissideoita ja toivomuksia moniammatillisen yhteistyön kehittämistä sekä tuoda esille ajatuksia siitä, miten hoitotyöntekijät voisivat olla tukemassa kouluja koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä siihen puuttumisessa.

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutetaan teemahaastatteluilla. Haastattelut ovat vapaaehtoisia ja ne nauhoitetaan sisällönanalyysiä varten. Haastattelun kesto on noin yksi tunti ja se suoritetaan koululla yhteisesti sovittuna ajankohtana. Haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluna. Laatimani teemahaastattelurunko on haastattelun tukena. Tutkimusaineisto käsitellään, analysoidaan ja raportoidaan niin, ettei yksittäisiä tutkimukseen osallistuvia henkilöitä voida tunnistaa. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti. Aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytössä. Aineisto säilytetään salasanalla suojatulla tietokoneella sekä kirjallinen aineisto lukitussa paikassa. Haastateltavilta pyydetään kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta. Opinnäytetyön tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Theseus – tietokannassa.

Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoa opinnäytetyöstäni, vastaan mielelläni.

Opinnäytetyöntekijä:

Garang Tor

Sairaanhoitajaopiskelija (AMK)

Centria ammattikorkeakoulu

Puh. 045 6915890 & S. posti: garang.tor@cou.fi

Moniammatillisen yhteistyön merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa: kokemuksia KiVa Koulu -toimenpideohjelmasta.

Olen saanut kirjallista sekä suullista tietoa opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittamisestä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Olen myös saanut mahdollisuuden esittää opinnäytetyöstä tekijälle kysymyksiä.

Tämän koulun rehtorina annan suostumukseni kyseisen opinnäytetyön tutkimuksen suorittamiseen tässä organisaatiossa.

Paikka ja aika

Suostumuksen
antaja:

Suostumuksen
vastaanottaja:

Rehtorin allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

Moniammatillisen yhteistyön merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa: kokemuksia KiVa-koulu toimenpideohjelmasta.

Olen saanut kirjallista sekä suullista tietoa opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on kuvata koulun KiVa-tiimiin kuuluvien asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpideohjelman toteutumisesta ja sen vaikuttavuudesta kiusaamisen ennaltaehkäisytyössä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan asiantuntijoiden näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koulussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää vielä tehokkaammin kiusaamisen ennaltaehkäisyä, siihen puuttumista sekä näin edistää lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa.

Ymmärrän, että osallistuminen on vapaaehtoista ja minulla on oikeus kieltäytyä siitä, milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Ymmärrän myös, että anonymiteettini suojataan, mutta ammattinimikettä voidaan käyttää tämän opinnäytetyön tulosten raportoinnissa.

Paikka ja aika

Suostun osallistumaan
opinnäytetyöhön:

Suostumuksen
vastaanottaja:

Haastateltavan allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

1. Millaisia näkemyksiä Sinulla on KiVa Koulu -hankkeen toteutumisesta koulussa?
2. Miten KiVa Koulu -hanke vähentää kiusaamista käytännössä ja edistää lasten ja nuorten kouluhyvinvointia?
3. Mitkä KiVa Koulu -hankkeen toiminnot ovat edistäneet kiusaamisen ennaltaehkäisyä?
4. Minkälaisia kehitettäviä osa-alueita tai asioita on noussut esiin, joilla kiusaamiseen voitaisiin puuttua tai sitä voitaisiin ennaltaehkäistä vielä tehokkaammin?
5. Miten opettajia ja kasvattajia voidaan tukea kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä?
6. Miten myös lapsia voidaan rohkaista puuttumaan kiusaamiseen?
7. Minkälaiden tahojen kanssa koulu tekee yhteistyötä koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa?
8. Miten moniammatillista yhteistyötä voitaisiin kehittää, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä edistettäisiin kouluympäristössä?
9. Mikä merkitys kasvatuskumppanuudella (opettajan ja vanhemman rooli) on hankkeen toteutumisessa sekä näin ollen kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa?
10. Miten hoitotyöntekijät voisivat olla tukemassa kouluja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä siihen puuttumisessa?
11. Mitä tukea koette opettajien tarvitsevan, jotta kiusaamiseen puuttuminen sekä sen ennaltaehkäisy olisi tehokkaampaa?

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistävä luokka
Uudenlainen tapa toimia, jossa oli tutkimuspohja mukana	Tutkimustiedon ohjaama jämäkkä puuttumisen ja seurannan toimintamalli	Uudenlainen ja selkeä toimintamalli kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen	Asiantuntijoiden näkemyksiä KiVa Koulu -toimenpide-ohjelman toteutumisesta
Jämäköitti sitä, miten esiin tullut kiusaamistilanne selvitetään ja minikälaista jälkiseurantaa tarvitaan			
Selkeät käytännölliset toimintamallit erilaisiin kiusaamistilanteisiin puuttumiseen			
Se vaatii pitkäjänteisyyttä, kärsivällisyyttä ja systemaattisuutta, jotta tulokset alkavat näkymään	Sitoutumista, määrätietoisuutta ja systemaattista seurantaa vaativa malli		
Määrätietoinen toteutus ja tarkka seuranta			
Vaatii sitoutumista ja kaikkien panosta toteutukseen			
On oltava koko koulun ohjelma	Toteutuessaan toimintamallin mukaan se on toiminut kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa	Toimiva järjestelmällinen kokonaisvaltainen työkalupakki	
Hanke tuli tarpeeseen ja se on tuottanut hyviä tuloksia			
Tukee koulua kiusaamisen ennalta-ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa			
On tehokas kiusaamiseen puuttumisessa ja sen selvittämisessä			
Hanke oli kokonaisvaltainen paketti kaikkine ohjeineen ja materiaaleineen	Osallistava sekä yhteistyöhön rohkaiseva ja käytännönläheinen toimintamalli		
Hanke on antanut arkipäivän työkaluja koulukiusaamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn			
Kannusti passiiviseen kiusaamiseen puuttumiseen			

Hyvänä koettiin, että hanke rohkaisi osallistamaan lasten vanhempia			
Pysähtyminen tiettyjen asioiden ympärille, avaamalla ja pohtimalla niitä yhdessä	Vuorovaikutuksen lisääminen ja keskustelukulttuurin vahvistaminen	Ryhmän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen: ilmapiiriin ja viihtyvyyteen satsaaminen	KiVa Koulu -toimenpideohjelman toiminnot ja käytänteet, jotka ovat edistäneet erityisesti kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja kouluhyvinvointia
Johdonmukainen keskustelu			
Keskustellaan kiusaamisesta lasten kanssa avoimesti			
Opetetaan lapsille mikä on kiusaamista ja mitkä ovat sen tunnusmerkit			
Paneudutaan luokan sosiaalisten suhteiden parantamiseen	Sosiaalisten sekä tunnetaitojen vahvistaminen		
Lisäämällä lasten ymmärrystä erilaisuudesta ja miten ottaa erilaisuus huomioon			
Harjoitellaan lasten kanssa sosiaalisia- sekä tunnetaitoja			
Sivusta seuraajien roolin merkityksen tiedostaminen ja heidän rohkaiseminen puuttumaan kiusaamiseen	Rohkea ja aktiivinen ryhmä vastustaa passiivista kiusaamista	Yhteisöllisen vastuunkasvattaminen: aktiivinen ja rohkea yhteisö, ryhmä	
Passiivisen kiusaamisen tiedostaminen			
Ryhmäilmiön ymmärtäminen kiusaamisen taustalla			
Kannustamalla ja rohkaisemalla lapsia kertomaan aikuiselle, jos havaitsee kiusaamista			
Sosiometrinen mittaaminen	Ryhmäroolien kartoittaminen ja havainnointi sekä ymmärrys vastuusta		
Oman roolin ja vastuun ymmärtäminen hyvinvoinnin edistämisessä ja ryhmän toiminnassa			
Ryhmän roolien havainnointi, opettajan ymmärrys ryhmän toiminnasta			

Kiusaamistilanteiden täsmällinen seuranta pitkällä aikavälillä	Pitkäjänteinen seuranta ja selvittely	Toimenpideohjelman määrätietoinen toteutus ja tarkka seuranta	
Käsitlemällä ja viemällä kiusaamistapaus loppuun asti, myös koko ryhmän kanssa			
Johdonmukainen puuttuminen, selvittely tilanteissa KiVa Koulu -raportointilomakkeita käyttäen			
Seuraamalla tiiviisti kiusaamista ja sen mahdollista jatkumista			
Uusi ajatus lapsen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta eikä vain kiusaamistilanteen käsittelemisestä	Kiusaamiseen puuttumisen varhainen ja alhainen kynnys		
Kiusaamiseen puuttumisen selkeä polku			
Mahdollisimman varhainen puuttuminen			
Selkeät rakenteet, tarkat puuttumisen keinot ja seurannat			
Pidetään tiiviisti yhteyttä vanhempiin ja tiedotetaan heitä lapsen tilanteesta	Yhteistyö kotien sekä kollegoiden kanssa	Kasvatuskumppanuus	
Tiedon jakaminen kiusaamisesta kouluyhteisössä			
Yhteistyön lisääminen ja ylläpitäminen kotien kanssa			
Kasvatuskumppanuuteen tarvitaan kouluja, koteja sekä muita moniammatillisia yhteistyötahoja			
Luokalle pidettävät säännölliset Kiva oppitunnit, jossa opetettiin ja keskusteltiin kiusaamisesta	Kokonaisvaltainen käytäntöä tukeva materiaali	Säännölliset ja selvät oppituntisuunnitelmat sekä työn näkyväksi tekeminen	

Monipuolinen käytännönläheinen materiaali			
Välituntiivit (KiVa) pitää kiusaamisen vastustamisella yllä ja helpottaa asian lähestymistä			
Lisätä koululle hoitotyön näkökulma sekä työkaluja kiusaamisen ennaltaehkäisemisestä ja hyvinvoinnin tukemisessa koulussa	Moniammatillisen ja laaja-alaisen tiedon ja osaamisen jakaminen	Täydennyskoulutusta ihmismielen, käyttäytymisen ja psyykeen toiminnoista	Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä edistettäisiin kouluympäristössä
Koulutusta oppilaan tuntemuksesta sekä erilaisen oppilaiden kohtaamisesta			
Pedagogisen näkökulman rinnalle myös psykologista näkökulmaa hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisestä			
Koulutusta kiusaamisen vaikutuksista ja seurauksista lapsen mielenterveyteen ja kehitykseen			
Koulutusta kiusaamisen mekanismeista	Koulutusta hyvinvoinnin ja viihtyvyyden lisäämisestä		
Koulutusta ryhmäytymisestä ja ryhmädynamiikasta			
Koulutusta tunnekasvatuksesta			
Lisää ideoita, miten vaikutetaan kouluviihtyvyyteen ja motivaatioon			
Miten voidaan tukea lapsen vahvuuksia ja persoonallisuutta			
Lisätä vuorovaikutuksen mahdollisuutta muiden ammattilaisten kanssa	Moniammatillisen yhteistyön lisääminen	Koulun toimintakulttuurin kehittäminen moniammatillisemmaksi	
Opettajien ja lasten tarvitsema tuki pitäisi olla helposti saatavilla			
Koulussa olisi myös moniammatillisesti selkeä yhteinen toimintatapa			

lasten hyvinvoinnin edistämisessä			
Lapselle olisi parempi ja turvallisempi, että siellä missä ongelmat, niin siellä ne myös käsiteltäisiin eli avut jalkautuisivat kouluun			
Moniammatilliset yhteistyökumppanit tulisi saada lähemmäksi koulun arkea (monitoimikeskuksen luominen)	Resurssoinnin uudistaminen		
Lisätä resursseja ja aikaa, jolloin esim. koulupsykologi ja -kuraattori olisi tavoitettavissa joka päivä			
Enemmän helposti lähestyttävää moniammatillista yhteistyötä ja kumppaneita			
Jaettu vastuu hoitotyöntekijöiden kanssa, että kiusaaja sekä kiusattu saavat tarvitsemaansa apua	Jaetun vastuun lisääminen ja yhteistyön mallin kehittäminen		
Hoidon ja tuen jalkautuminen koulun arkeen olisi vaikuttavampi ja tehokkaampi tapa			
Opettajille vertaistukea ja keskustelukumppaneita			
Kehittää talon sisäistä yhteistyötä esim. kollegan löytäminen antaa tukea ja uusia näkökulmia			